

ÅRSRAPPORT 2017

Kommunalbanken AS

INNHOOLD

Finansielle nøkkeltall.....	4
Administrerende direktørs forord.....	5
Dette er Kommunalbanken	7
Styrets årsberetning for 2017	8
Styret i Kommunalbanken	17
Årsregnskapet 2017	19
Representantskapets uttalelse	58
Uavhengig revisors beretning	59
Vedtekter for Kommunalbanken	62
Tillitsvalgte	65

FINANSIELLE NØKKELTALL

(Beløp i NOK 1 000 000)	2017	2016
Resultat		
Netto renteinntekter	2 162	2 087
Kjernerresultat ¹	1 517	1 400
Resultat før skatt	1 783	919
Resultat etter skatt	1 429	689
Egenkapitalavkastning etter skatt ²	12,72 %	6,27 %
Egenkapitalavkastning etter skatt (kjernerresultat) ²	13,51 %	12,74 %
Totalkapitalavkastning etter skatt ²	0,34 %	0,16 %
Totalkapitalavkastning etter skatt (kjernerresultat) ²	0,36 %	0,33 %
Balanse		
Utlån		
Utbetaling nye lån	55 021	48 117
Samlede utlån ³	281 706	266 558
Likviditet³	107 484	116 413
Innlån		
Nye innlån	118 509	82 751
Tilbakekjøp av egne obligasjoner	837	1 159
Tilbakebetaling	112 555	93 926
Samlede innlån ³	373 816	376 785
Forvaltningskapital	412 854	418 327
Egenkapital		
Egenkapital	14 667	12 452
Totalkapitaldekning	24,61%	21,45%
Kjernekapitaldekning	21,65%	18,39%
Ren kjernekapitaldekning	18,41%	16,86%
Uvektet kjernekapitaldekning	3,68%	2,65%
Liquidity coverage ratio (LCR)⁴		
Total	570%	1 116%
NOK	2 052%	1 848%
EUR	233%	558%
USD	308%	471%
AUD	Uendelig	Uendelig
JPY	185%	852%

¹ Resultat etter skatt justert for urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter etter skatt og andel tilordnet fondsobligasjonseiere (1 429 millioner kroner + (0,75*163 mill kroner) - 34 mill kroner). Resultatmålet inkluderes for å gi relevant informasjon om selskapets underliggende drift.

² Annualisert avkastning etter skatt i prosent av gjennomsnittlig kapital

³ Hovedstol

⁴ Liquidity coverage ratio (LCR) er et mål på den regulatoriske likviditetsreserven. LCR er definert som beholdning av likvide eiendeler over netto likviditetsutgang i en gitt stressperiode 30 kalenderdager frem.

90 ÅR SOM SAMFUNNSBYGGER

Administrerende direktørs forord

2017 markerte at Kommunalbanken har finansiert velferd i Kommune-Norge i 90 år. Gjennom kommuner og fylkeskommuner har vi bidratt til å finansiere kraftutbyggingen før og etter andre verdenskrig, skoleutbyggingen på 50- og 60 tallet og en rekke reformer, som barnehagereformen. Kommunalbanken har sammen med våre kunder vært sentral for utbyggingen av velferdsstaten.

Gjennom 90 år har Kommunalbanken aldri hatt tap på utlån. Vår kredittrating, AAA/Aaa, sikrer stabil tilgang til gunstige innlån og lavest mulige renter på våre utlån. Kommunalbankens lave renter sørger for at lån til velferdsinvesteringer ikke belaster kommunale budsjetter mer enn nødvendig. Overskuddet vårt går tilbake til fellesskapet gjennom utbytte til staten.

Kommunalbanken vil spille en viktig rolle også de neste tiårene når finansieringen av velferdsstaten blir mer krevende. En stadig mindre andel av befolkningen vil utgjøre arbeidsmarkedet og måtte dekke opp for utgiftene til en aldrende befolkning. De demografiske endringene øker kravene til kommunale velferdstilbud. Utviklingen kan være sammenfallende med at inntektene fra sokkelen reduseres. Produktivitetskommissjonen omtaler det som et skifte fra en ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi. Dette vil øke behovet for kompetanse og kvalifisering. Kommunenes investeringer i gode skoler, automatisering og digitalisering kan være suksesskriterier for at vi lykkes som samfunn. Også omstillingen til lavutslippssamfunnet krever store investeringer. Kommunalbanken ønsker å være en langsiktig partner for effektiv tjenesteproduksjon, god lokal velferd og et grønnere samfunn.

Kommunalbanken har en viktig samfunnsrolle som den største aktøren for finansiering av kommunale investeringer. Vi skal opptre langsiktig og ansvarlig og bidra til gode finansielle løsninger i kommunal sektor. Det forventes at vi er åpne, har en høy etisk standard og er en pådriver for utviklingen av samfunnsansvar. En viktig del av Kommunalbankens samfunnsansvar ligger i å bidra til en bærekraftig økonomi og gjeldsforvaltning for våre kunder. Stikkordene for dette arbeidet i 2017 har vært digitalisering, bedre finansielt beslutningsgrunnlag og tett samarbeid.

2017 var et godt år resultatmessig. Kommunalbanken økte markedsandelen noe som følge av økt etterspørsel etter lange lån. Renten ble redusert fra 1. august fra et allerede lavt nivå. Andelen utlån til miljø- og klimavennlige prosjekter økte.

I 2018 vil vi jobbe for å øke den grønne utlånsveksten. Velferdsinvesteringene banken finansierer i dag skal være langt inn i lavutslippssamfunnet. Klimaforpliktelser og klimarisiko må derfor være en del av dagens beslutningsgrunnlag. Vi skal bidra til å øke våre kunders bevissthet om klimarisiko. Kommunalbanken ønsker å ta en lederrolle i utviklingen av grønn finans i Norge og internasjonalt. I 2017 ble banken valgt inn i det styrende organet i Green Bond Principles, som er den ledende internasjonale bransjestandarden for grønne obligasjoner. I 2016 og 2017 har banken samarbeidet med ni andre nordiske utstedere av grønne obligasjoner om et felles rapporteringsrammeverk.

#Metoo-kampanjen startet i USA høsten 2017 og nådde raskt Norge. Kampanjen har skapt omfattende debatt og oppmerksomhet om uønsket seksuell oppmerksomhet og en rekke personer innen politikk, næringsliv og media har mistet jobber og posisjoner som følge av at flere har stått fram med sine historier. Kampanjen kan markere et tidsskille i likestillingsarbeidet.

Kommunalbanken arbeider for mangfold og likestilling og kjønnsbalansen i banken er innenfor målet om 40 prosent. Våre ansatte representerer mange språk og nasjonaliteter. Det påvirker kulturen, holdninger, arbeidsmiljøet og kompetansen positivt. Vi er avhengige av å tiltrekke oss de beste hodene og den beste kompetansen. Da må Kommunalbanken oppleves som et attraktivt og inkluderende sted å jobbe. I tillegg til det interne arbeidet forventer vi at våre samarbeidspartnere arbeider systematisk med mangfold og likestilling i sine organisasjoner og overfor sine underleverandører.

Kommunalbanken skal samarbeide med våre kunder om å skape økonomisk og miljømessig bærekraftige kommuner som leverer god lokal velferd.

INNBLÅN I 2017:
118,5 mrd. kr.

KBN Kommunalbanken
Norge

VI LÅNER INN Penger
FRA HELE VERDEN...

...OG GIR RIMELIGE LÅN
TIL NORSKE KOMMUNER
OG FYLKESKOMMUNER

SAMLET UTLÅN:
281,7 mrd. kr

AAA/Aaa

høyest mulig kredittrating fra
Moody's og Standard & Poor's

14,6

milliarder kroner er lånt ut
til klimavennlige prosjekter

55

milliarder kroner ble betalt
ut i nye utlån i 2017

FORNØYDE KUNDER

Omtrent halvparten av landets kommuner og 70 prosent av landets fylkeskommuner har svart på årets kundeundersøkelse.

På det viktigste spørsmålet:

"Jeg er fornøyd med Kommunalbanken"

er det fremgang fra i fjor - hvor nivået allerede var veldig høyt. På en skala fra 1 til 6, hvor 6 er best, er respondentene i gjennomsnitt enige i påstanden og gir oss 5,26.

5,26 av 6

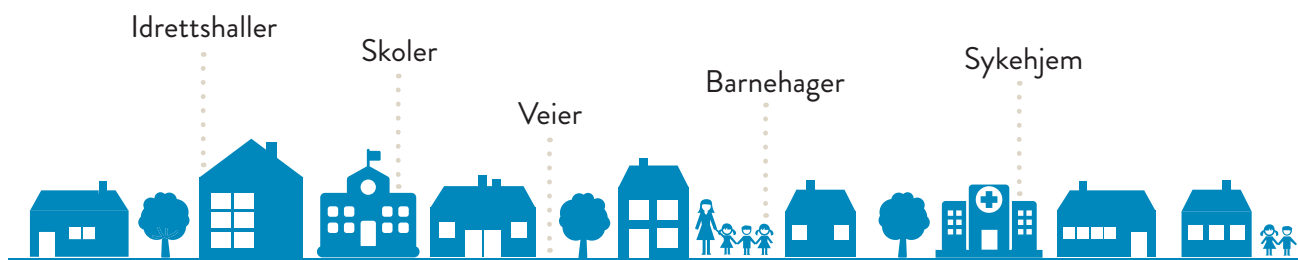
Det er opp 0,12 poeng
fra ifjor.

100%

av landets kommuner har
lån i Kommunalbanken og

46%

av kommunesektorens gjeld
er lånt i Kommunalbanken.

STYRETS ÅRSBERETNING 2017

Kommunalbanken er den største långiveren til kommunale velferdsinvesteringer i Norge, og skal tilby attraktiv og langsiktig lånefinansiering uavhengig av økonomiske konjunkturer. I løpet av 2017 innvilget banken 646 nye lån på totalt 55 milliarder kroner. Lånene til kommuner, fylkeskommuner, interkommunale selskaper har blant annet gått til investeringer i skoler, helse og omsorg, vann- og avløpsområdet samt investeringer for å forebygge og tilpasse effekter av et endret klima. Solide resultater og en effektiv driftsform sikrer at Kommunalbanken utfører sitt samfunnsoppdrag på en god måte.

Kommunalbanken hadde en utlånsvekst på 5,7 prosent i 2017, som er noe høyere enn de foregående år. Det var også god vekst i lange, avdragsbaserte lån. Utlån til miljø- og klimavennlige prosjekter har økt med sju prosent i 2017.

Resultatet etter skatt endte på 1 429 millioner kroner i 2017, mot 689 millioner kroner i 2016. Netto renteinntekter er økt fra 2016, som skyldes en kombinasjon av gunstige innlånsbetingelser gjennom store deler av 2017 og en sterk utlånsvekst tidlig i året. Resultatet reduseres noe av urealiserte tap på 163 millioner kroner som stammer fra verdiendringer for innlån og valutabytteavtaler som benyttes for å konvertere valuta innlån til norske kroner. I 2016 var tilsvarende urealiserte tap på 974 millioner kroner som følge av verdiendringer på fastrenteutlån og sikringsderivater. Avkastningen på verdijustert egenkapital ble 12,7 prosent mot 6,3 prosent året før.

Kommunalbankens rene kjernekapital er styrket med 1 440 millioner kroner i 2017. Egenkapitalen har økt med totalt 2 215 millioner kroner, delvis grunnet utstedelse av fondsobligasjon i juni måned.

ÅRSREGNSKAPET

Styret bekrefter i henhold til regnskapslovens § 33a at forutsetningen om fortsatt drift er til stede, og at årsregnskapet er avgitt på grunnlag av denne forutsetningen. Det er styrets oppfatning at årsregnskapet med noter per 31. desember 2017 gir en dekkende beskrivelse av bankens finansielle stilling ved årsskiftet. Årsregnskapet er utarbeidet i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder (IFRS).

Resultat etter skatt i 2017 var 1 429 millioner kroner mot 689 millioner kroner i 2016. Netto renteinntekter i 2017 utgjorde 2 162 millioner kroner, mot 2 087 millioner kroner i 2016. Etter å ha ligget høyt i første del av året har utlånsmarginene falt noe i andre halvdel av 2017. Utviklingen var påvirket av bankens rentenedsettelse med virkning fra 1. august 2017 og generelt lavere kredittpåslag i markedet.

Netto urealiserte tap på finansielle instrumenter reduserte resultatet før skatt med 163 millioner kroner i 2017. Tilsvarende tap beløp seg til 974 millioner kroner i 2016. De urealiserte tapene i 2017 stammer fra verdiendringer på innlån som måles til virkelig verdi, som følge av lavere kredittpåslag på bankens egne obligasjoner og gunstig utvikling i bankens valutabytteavtaler. Likviditetsplasseringer og fastrenteutlån bidrar med urealiserte gevinster ved måling til virkelig verdi. Bankens finansielle instrumenter holdes normalt til forfall og de urealiserte verdiendringenes effekt på resultatet reverseres ved en reversering i markedsbevegelsene eller når instrumentene forfaller.

Resultatet av markedstransaksjoner, som tilbakekjøp av egne obligasjoner og omsetning av verdipapirer i likviditetsporteføljen, var i 2017 på ni millioner kroner, mot 15 millioner kroner i 2016.

Driftskostnadene utgjorde 193 millioner kroner i 2017, en endring fra 177 millioner kroner i 2016. Økningen er i tråd med planen og skyldes hovedsakelig bemanningsøkning samt kostnader tilknyttet videreutvikling av kundeportal, finanssystem og oppgradering til døgnkontinuerlig IT-sikkerhetsovervåking. Kostnadene påvirkes også av innføringen av finansskatt i 2017 og implementeringskostnader ved enkelte nye regulatoriske krav. Driftskostnadene utgjør 0,05 prosent av forvaltningskapitalen.

Forvaltningskapitalen per 31. desember 2017 var 412,9 milliarder kroner, sammenliknet med 418,3 milliarder kroner ved forrige årsskifte. Nedgangen skyldes primært en styrking av norske kroner mot andre valutaer, noe som reduserer verdien av eiendeler og gjeld bokført i norske kroner.

Kommunalbankens tellende ansvarlige kapital per 31. desember 2017 utgjorde 16 625 millioner kroner, hvorav ren kjernekapital i form av innskutt aksjekapital og tilbakeholdt overskudd utgjorde 12 436 millioner kroner. Bankens kjernekapital består av ren kjernekapital og fondsobligasjon. Ren kjernekapitaldekning per 31. desember 2017 er 18,41 prosent, kjernekapitaldekning er 21,65 prosent og total kapitaldekning 24,61 prosent. Uvektet kjernekapitaldekning er 3,68 prosent ved årsskiftet 2017.

UTLÅN

Kommunalbanken har i 2017 innvilget 646 nye utlån på til sammen 55 milliarder kroner. Ved utgangen av året var samlede utlån til kommunesektoren på 281,7 milliarder kroner. Utlånsporteføljen har gjennom året økt med 15,2 milliarder kroner, tilsvarende en økning på 5,7 prosent.

Alle landets kommuner og fylkeskommuner samt Longyearbyen lokalstyre hadde ved utgangen av året lån i Kommunalbanken. I tillegg kommer lån til en rekke kommunale og interkommunale selskaper. Ved lån til selskaper med begrenset ansvar, kreves kommunal eller fylkeskommunal garanti. Kommunalbanken tilbyr langsiktige lån med samme rentebetingelser uavhengig av kundens størrelse og sikrer alle kommuner lik tilgang på lånefinansiering til konkurransedyktige lånevilkår. I innstillingen fra kommunal- og forvaltningskomiteen på Stortinget om bevilgninger på statsbudsjettet for 2018, skriver komiteen at «Kommunalbanken spiller en viktig sektorpolitisk rolle, som bidrar til gode velferdstjenester i hele landet.»

Av de samlede utlånene på 56,6 milliarder kroner til kommunale og interkommunale selskap, samt låntakere med kommunal og fylkeskommunal garanti utgjør lån til bompengeselskaper 26,3 milliarder kroner ved utgangen av 2017.

Investeringsnivået i kommunal sektor er stigende og drevet av behov for nye investeringer innenfor skole, helse og omsorg samt vann- og avløpsområdet (VA). Innenfor VA-området viser analyser at det fortsatt er et betydelig vedlikeholdsetterslep. I tillegg forventes det et økende behov for investeringer for å forebygge og tilpasse effekter av et endret klima. Staten økte i juni 2017 sin tilskuddsordning til heldøgns helse- og omsorgstjenester. Dette gir kommunene incentiv til å satse på modernisering av eksisterende tilbud og videreutvikling av ny kapasitet. Det forventes en sterk vekst i investeringsaktiviteten innenfor helse og omsorg i årene fremover.

Befolkningsveksten har avtatt de siste årene. Hvilke konsekvenser dette vil få på investeringsnivået fremover er usikkert. I flere kommuner som tidligere har opplevd sterk befolkningsvekst reduseres nå investeringsnivået fra tidligere svært høye nivåer. Andre kommuner har fortsatt et stort investeringsbehov i årene fremover. Gode økonomiske resultater i kommunesektoren samlet de siste årene gjør at bruken av egenkapital til velferdsinvesteringer har økt i forhold til tidligere år. Sektorens gjeldsvekst vil for 2017 ende på rundt 4,9 prosent om lag på nivået med 2016. Dette er vesentlig lavere vekst enn tidligere år.

Kommunalbanken har også i 2017 gjennomført en kundeundersøkelse som viser en høy grad av kundetilfredshet. God service og tilgjengelighet, attraktive lånemarginer og kompetente kundeansvarlige gir særlig høyt score. Gjeldsforvaltningsportalen, KBN Finans, har blitt tatt i bruk av om lag halvparten av bankens kunder i løpet av 2017. Kundene som benytter KBN Finans er Kommunalbankens mest fornøyde kunder. Arbeidet med å videreutvikle KBN Finans som verktøy for kundene vil fortsette i 2018.

Det foreligger ikke mislighold eller betalingsproblemer hos kunder som gir grunn til å tro at det vil påløpe tap i 2018.

Utlånsmarkedet

Markedet for kommunale lån var også i 2017 dominert av Kommunalbanken og kommunenes direkte bruk av kapitalmarkedet. Kommunalbanken er viktigste tilbyder av lange avdragsbaserte lån. Dette er låneprodukter som bare i liten grad tilbys av andre aktører i markedet. Etterspørselen etter lange lån har i 2017 vært

tilfredsstillende. Flere kunder har i løpet av 2017 refinansiert lån med kort løpetid over i lån med lang løpetid og avdrag.

I 2017 har tidligere års sterke vekst i kapitalmarkedet stabilisert seg. Utestående kort finansiering er i løpet av 2017 blitt redusert. Dette kan sees i sammenheng med økte krav til opplysninger rundt forfall på rentebærende gjeld fra 01.01.2017. Samlet vekst i kapitalmarkedet har i 2017 vært 3,7 prosent og representerer omkring 30 prosent av sektorens samlede gjeldsvekst i 2017.

Kommunalbankens målsetting er å bidra til robuste, men enkle finansieringsløsninger og en forsvarlig gjeldsforvaltning slik at sektorens lånemønster er finansielt bærekraftig.

Kommunalbankens utlånsportefølje til sertifikatvilkår utgjør en liten del av samlede utlån og inngår som en del av bankens løpende likviditets- og kapitalstyring. Porteføljen utgjorde 3,5 prosent av samlede utlån ved utgangen av 2017 mot 4,7 prosent i 2016. Kommunalbankens totale markedsandel i sektoren er på rundt 46 prosent.

Grønne utlån og grønne innlån

Kommunalbanken legger til rette for at kommunene omstiller seg til klima-robuste lavutslippssamfunn. Kommunalbanken har siden 2010 tilbudt et eget låneprodukt øremerket klimavennlige investeringer: grønne utlån. Disse grønne lånene finansieres gjennom utstedelser av grønne obligasjoner i internasjonale kapitalmarkeder og i Norge.

Kommunalbankens grønne utlån gis som lange lån med 0,1 prosent lavere rente enn bankens ordinære renteprodukter. For å bli tildelt et grønt utlån må kunden dokumentere at prosjektet er i tråd med Kommunalbankens kriteriesett, som ble etablert i 2016. Kriteriene krever at investeringen har en tydelig klimaambisjon, ved at prosjektet strekker seg lengre enn det relevante forskrifter pålegger. En lavere rente skal gi kommuner og fylkeskommuner insentiv til å gjennomføre investeringer med høyere klima- og miljøambisjoner.

Ved utgangen av 2017 har Kommunalbanken 14,6 milliarder kroner utestående i grønne utlån. Dette er en økning på rundt sju prosent fra utgangen av 2016. Av disse 14,6 milliardene tilfredsstillt 11,5 milliarder kroner det oppdaterte kriteriesettet, som har fått karakteren «dark green» av CICERO Senter for klimaforskning. Denne karakteren signaliserer at porteføljen er forenelig med 2050-lavutslippssamfunnet.

Kommunalbanken har utbetalt 1,65 milliarder kroner i nye grønne lån til 47 ulike prosjekter i 2017. Eksempler på prosjekter er nye Romsdal og Horten videregående skoler i massivtre, utvidelse av fjordvarmeanlegget på Nordfjordeid, biogassanlegg på Grødal i Rogaland, og elektrifisering av Båtsfjord havn i Finnmark. Alle prosjektene som er finansiert med grønn rente presenteres i Kommunalbankens miljøeffektrapport for 2017 som offentliggjøres samtidig med årsrapporten.

Kommunalbanken ønsker å ta en lederrolle i utviklingen av grønn finans i Norge og internasjonalt. I 2017 ble banken valgt inn i det styrende organet i Green Bond Principles, som er den ledende internasjonale bransjestandarden for grønne obligasjoner. I løpet av året har Kommunalbanken arrangert eller deltatt på en rekke arrangementer hvor formålet har vært å fremme grønne finansieringsløsninger for å drive fram omstillingen til lavutslippssamfunnet.

Kommunalbanken begynte med miljøeffektrapportering («impact reporting») for grønne obligasjoner i 2016. I 2016 og 2017 har banken samarbeidet med ni andre nordiske utstedere av grønne obligasjoner om et felles rapporteringsrammeverk. «*Nordic Public Sector Issuers: Position Paper on Green Bonds Impact Reporting*» ble lansert i OECD i oktober og har fått mye oppmerksomhet både internasjonalt og i Norge.

INNLÅN

Kommunalbankens kredittrating, AAA/Aaa, sikrer stabil tilgang til innlån til gunstige betingelse. Kommunalbanken følger en diversifisert innlånsstrategi som sikrer god spredning i investorbasen og lav refinansieringsrisiko.

Totale innlån for 2017 beløp seg til 118,5 milliarder kroner, noe som er 35,8 milliarder kroner høyere enn i 2016. Japan, øvrige Asia, Europa og USA var de viktigste markedene i 2017. Totalt ble det tatt opp innlån i 13 ulike valutaer i 2017.

Kommunalbanken la ut tre USD benchmark-obligasjonslån på til sammen 3,5 milliarder amerikanske dollar i 2017. I Europa la banken ut et EUR benchmarklån på 1,0 milliard euro med ti års løpetid. Kommunalbanken opplevde stor interesse fra investorene og alle benchmark-lånene ble betydelig overtegnet.

Kommunalbankens samlede utestående volum av obligasjoner og andre låneopptak falt svakt i 2017 fra 376,8 milliarder kroner i 2016 til 373,8 milliarder kroner, noe som skyldtes kronekursen.

LIKVIDITETSSTYRING

Kommunalbanken opererer med en likviditetsbeholdning som over tid tilsvarer 12 måneders finansieringsbehov inkludert utlånsvekst. Dette innebærer at Kommunalbanken i en gitt situasjon kan dekke alle løpende forpliktelser de kommende 12 måneder uten ny innlånning.

Likviditetsporteføljen holdes hovedsakelig i 0-prosent vektete plasseringer og primært i utenlandsk valuta. Som resultat av en kronestyrkelse mot amerikanske dollar gjennom 2017, utgjør verdien av likviditetsporteføljen i norske kroner 107,5 milliarder per 31.12.2017, en nedgang fra 116,4 milliarder kroner ved utgangen av 2016.

Forvaltningen av likviditetsporteføljen skal sikre at Kommunalbanken til enhver tid er likvid og i stand til å møte sine forpliktelser. Overskuddslikviditeten forvaltes ut fra en lavrisiko investeringsstrategi både når det gjelder kreditt- og markedsrisiko. Det har vært store svingninger i valuta i løpet av 2017. Dette påvirker verdien av likviditetsporteføljen i NOK.

Likviditetsreserven plasseres i rentepapirer utstedt av stater, regionale myndigheter, multilaterale utviklingsbanker, obligasjoner med fortrinnsrett og finansforetak med høy kredittverdighet. Kommunalbankens forholdstall for kortsiktig likviditet (LCR) var ved utgangen av året på 570 prosent.

Kredittmarginene på både finansinstitusjoner og europeiske stater har falt gjennom 2017, samtidig som rentene har steget både i Europa og USA med tre renteøkninger fra Federal Reserve (Fed). Fallende kredittmarginer reduserer avkastningen fra likviditetsporteføljen.

REDEGJØRELSE OM FORETAKSSTYRING

Kommunalbanken følger norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse på de områder som er relevante for bankens selskapsform, eierstruktur og finansregulatoriske krav. Kommunalbanken er organisert som et aksjeselskap der statens eierandel utgjør 100 prosent. Staten har i sin eierskapspolitikk (Statens eiermelding, Meld. St. 27 2013-2014) klassifisert Kommunalbanken som et kategori 3 selskap, hvilket vil si at det er forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål som definerer formålet med det statlige eierskapet.

Det ligger i målet med det statlige eierskapet at en viktig funksjon for Kommunalbanken er å legge til rette for velfungerende markeder for finansiering av kommunal sektor, rette opp utslag av markedssvikt, og sikre at kommuner har tilgang til finansiering også når urolige markedsforhold reduserer kapasiteten i kapitalmarkedene. Kommunalbanken tilbyr langsiktig og kostnadseffektiv finansiering av kommunale velferdsinvesteringer med samme rentebetingelser uavhengig av lånets og kommunens størrelse, hvilket er et uttrykk for Kommunalbankens sektorpolitiske funksjon.

Staten som eier bestemmer bankens kapitalstruktur, størrelsen på utbytte og bankens avkastningskrav. Avkastningskravet fastsettes i statsbudsjettet for en treårsperiode og er satt til åtte prosent for perioden 2016-2018.

Kommunalbankens styrende organer er organisert i samsvar med aksjelovens og finansforetakslovens bestemmelser, samt Kommunalbankens vedtekter. Generalforsamlingen velger styret og representantskapet.

Representantskapet er et vedtektsfestet organ som herunder skal avgi uttalelser i saker som vedkommer selskapet og ha særlig fokus på selskapets samfunnsrolle og -ansvar.

Styret er ansvarlig for forvaltningen av selskapet, herunder ansetter og fastsetter instruks for daglig leder, beslutter og gir fullmakt om låneopptak og velger internrevisor. Styret har nedsatt tre saksforberedende utvalg som velges av og blant styrets medlemmer; revisjonsutvalget, risikoutvalget og kompensasjonsutvalget. En analyse av styrets tidsbruk i 2017 viser en balansert fordeling på strategi, organisering, kontroll, rapportering og egenutvikling.

Administrerende direktør har den daglige ledelsen av banken i samsvar med instruks fastsatt av styret og godkjent av representantskapet. Avdeling for risikostyring og compliance har det overordnede ansvaret for Kommunalbankens risikostyring og etterlevelseskontroll. Direktør for risikostyring og compliance rapporterer til administrerende direktør, men har direkte rapporteringslinje til styret i henhold til CRD V-forskriftens § 29. Leder av compliancefunksjonen har direkte rapporteringslinjer til administrerende direktør og til styret ved vesentlige compliancebrudd.

Figur: Styrende organer i Kommunalbanken

STYRETS ERKLÆRING OM GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Styret vedtar årlig retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte for neste regnskapsår. Styrets erklæring om godtgjørelse til ledende ansatte fremlegges årlig i generalforsamlingen. Erklæringen og informasjon om godtgjørelse utbetalt til ledende ansatte er oppgitt i note 6 til årsregnskapet for Kommunalbanken i denne årsrapporten.

RISIKOSTYRING OG INTERNKONTROLL

Kommunalbanken finansierer utlån i norske kroner til norske kommuner gjennom innlån hovedsakelig i internasjonale kapitalmarkeder i valuta, og har en likviditets portefølje som består av rentebærende verdipapirer i ulike valuta. Dette medfører at resultat og balanse er påvirket av markedsbevegelser og samvariasjon i ulike risikokomponenter i de markedene Kommunalbanken opererer.

Kommunalbanken skal ikke ta rente- og valuta risiko. Resultat og balanse, herunder egenkapital, påvirkes imidlertid av endringer i markedspriser som følge av de urealiserte resultateffekter som oppstår, men også ved at det aller vesentligste av gjelden ikke er denominert i norske kroner. Endringer i kredittpåslag og indekser bidrar også til urealiserte resultateffekter.

Organisering og styring

Bankens styre har etablert Kommunalbankens rammeverk for risikoappetitt, og fastsetter retningslinjer og rammer for bankens operative virksomhet. Retningslinjene er gjenstand for årlig vurdering. Styret har fastsatt retningslinjer for internkontroll og behandler årlig administrerende direktørs vurderinger av internkontrollen.

Risikostyringen skal sikre en forsvarlig forvaltning av Kommunalbankens eiendeler og forpliktelser. Det foretas risikovurdering av vesentlige risikoer for alle bankens virksomhetsområder minst årlig. Stresstester og scenarioanalyser benyttes for å vurdere sårbarheten til bankens mest sentrale risikoområder. Resultatet av stresstestene evalueres og tas i betraktning ved bankens strategiprosess, kapitalplanprosess, gjenopprettingsplan og beslutninger om sentrale retningslinjer.

Styret underrettes jevnlig om foretakets virksomhet, stilling og resultatutvikling. Styret behandler administrasjonens vurdering av risiko og hendelser som en integrert del av den løpende virksomhetsrapporteringen.

Revisjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende organ for styrets kontroll av selskapets finansielle rapportering og kontrollsystemer. Risikoutvalget er et saksforberedende og rådgivende organ for styret i

overvåkingen og styringen av selskapets samlede risiko. Kompensasjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende organ for styret i vurderingen av selskapets godtgjørelsesordninger.

Kommunalbanken er organisert i tre forsvarslinjer. Førstelinjeforsvaret er den operative virksomheten og har ansvar for å overvåke og kontrollere at aktivitetene gjennomføres innenfor fastsatte rammer og i samsvar med eksternt og internt regelverk. Andrelinjeforsvaret overvåker, veileder og bidrar til å forbedre og rapportere førstelinjekontrollene. Ansvarer omfatter risikostyringen og etterlevelseskontroll av eksternt og internt regelverk. Andre forsvarslinje består av finansiell kontroll, samt risikostyrings- og compliance-funksjonen. Compliance-funksjonen er plassert organisatorisk sammen med risikostyringen, og begge funksjoner har direkte rapporteringslinje til administrerende direktør og til styret. Tredje forsvarslinje fungerer som styrets uavhengige kontroll- og bekreftelsesorgan, og utføres av internrevisjonen.

Kredittrisiko

Kredittrisiko for utlån er begrenset til betalingsutsettelse da betalingsforpliktelsen ikke kan falle bort. Det er fastlagt i kommunelovens § 55 at kommuner og fylkeskommuner ikke kan slås konkurs. I kommuneloven er det også gitt bestemmelser om de prosedyrer som skal følges dersom betalingsutsettelse må iverksettes. Dette vil i praksis sikre långiver mot tap av akkumulert gjeld og påløpte renter.

Kommunalbanken forvalter sin likviditet gjennom å plassere i verdipapirer med høy kredittverdighet, og banken har lav appetitt for kredittrisiko mot likviditetsmotparter.

Kommunalbanken anvender derivater for å redusere eller eliminere rente- og valutarisiko ved utlån, innlån og likviditetsplasseringer. Risikoen knyttet til inngåelse av derivatavtaler skal hvile på bruk av sentral motpart (clearing) eller på motparter med høy kredittverdighet, der det foretas utveksling av sikkerhet for å redusere eksponeringen.

Likviditetsrisiko

Kommunalbanken har svært lav appetitt for likviditetsrisiko, og likviditetsstyringen skal sikre at det er tilstrekkelig likvide midler til å dekke Kommunalbankens løpende forpliktelser til enhver tid.

Likviditetsporteføljen er underlagt blant annet likviditetskrav, ratingkrav, diversifiseringskrav, samt krav til motpart- og instrumenttyper. Forvaltningen er innrettet for lav prisrisiko og skal bidra til at banken etterlever kapital- og likviditetskrav.

Rente- og valutarisiko

Kommunalbanken har svært lav appetitt for eksponering mot rente- og valutaendringer. Styring av rente- og valutarisiko gjennomføres ved å sikre at bankens forpliktelser og rettigheter til enhver tid balanserer. Det benyttes i tillegg sikringshandler for å avdekke rente- og valutarisiko.

Operasjonell risiko

Operasjonell risikostyring er innrettet med sikte på å identifisere risiko på tvers av organisasjonen og sikre at det er etablert tilstrekkelige risikoreduserende tiltak (kontroller) for å unngå tap. Det foretas årlig risikovurdering for alle kritiske funksjoner. Prosessen for styring av operasjonell risiko er et verktøy for å prioritere ressurser og balansere kostnadene knyttet til risiko og risikoreduserende aktiviteter. Prosesser og kontroller etablert for å redusere operasjonell risiko skal bidra til å sikre god internkontroll i banken.

KOMMUNIKASJON OG SAMFUNNSKONTAKT

Styret legger vekt på god og jevnlig kontakt med bankens sentrale interessenter for å sikre god forståelse for bankens modell og rammebetingelser. Staten som eier har uttrykt sin forventning til selskapet gjennom blant annet Meld. St. 27 (2013-2014) «Et mangfoldig og verdiskapende eierskap».

Kommunalbankens eksterne kommunikasjon skal bidra til å belyse problemstillinger som kan utfordre bankens måloppnåelse eller påvirke våre kunder. Banken har vektlagt viktigheten av en bærekraftig gjeldsforvaltning i

kommunal sektor, bankens grønne utlånsprodukter og videreutvikling av gjeldsportalen, KBN Finans, i sin eksterne kommunikasjon gjennom året.

Gjennom året er det gjennomført ulike aktiviteter for å måle bankens omdømme blant sentrale interessenter. Bankens kunder i kommunesektoren samt investorer og tilretteleggere i kapitalmarkedet har vært prioritert.

Et godt omdømme er viktig for bankens gjennomslagskraft og i rekrutteringen av dyktige medarbeidere. Kommunalbanken samarbeider med en rekke organisasjoner i kommunesektoren og er tilstede der viktige kommunaløkonomiske spørsmål drøftes. Banken har arrangert ulike fagkonferanser og -seminarer i løpet av året.

Kommunalbankens årskonferanse ble arrangert i april 2017, og tema var kommunesektorens investeringsbehov frem mot 2040.

Kommunalbanken gjennomførte to arrangementer under Arendalsuka i 2017. Ett i samarbeid med KS om kommunenes rolle i det grønne skiftet og ett i egen regi om hvordan digitalisering og innovasjon kan gjøre kommunesektoren i stand til å gi bedre velferd med færre ressurser i fremtiden. Hovedmålgruppen for arrangementene var foruten bankens utlånskunder, lokal- og rikspolitikere, rådgivere og myndigheter.

Kommunalbanken har gjennomført ulike markedsføringstiltak for å synliggjøre posisjonen som ledende finansforetak for kommunal sektor. Økt synlighet på digitale medier har vært et prioritert område også i 2017. Målet har vært å styrke kontakten med bankens viktigste målgrupper, øke forståelsen for bankens samfunnsrolle og øke trafikken til bankens nettside.

ETIKK OG SAMFUNNSANSVAR

I 2016 gjennomføre Kommunalbanken en utvidet interessentdialog, bankens prioriteringer for samfunnsansvar ble revidert og egne retningslinjer for samfunnsansvar etablert. Gjennom 2017 er det arbeidet med de prioriteringene som ble satt for året. Samfunnsansvarsarbeidet er innlemmet i strategiarbeidet og i utviklingen av virksomhetsplanen. På den måten vil samfunnsansvar integreres i bankens ordinære virksomhet. Kommunalbanken rapportere på sitt arbeid i henhold til rapporteringsstandarden Global Reporting Initiative (GRI).

Kommunalbanken har valgt å prioritere følgende områder for arbeidet med samfunnsansvar i 2018:

- Tema 1: Etikk
- Tema 2: Leverandørkjede
- Tema 3: Grønn finans
- Tema 4: Mangfold og likestilling
- Tema 5: Kunnskapsdeling og ansvarlig kreditt
- Tema 6: interessentdialog

Rapportering av arbeid med samfunnsansvar for 2017 og mål for 2018, se egen samfunnsansvarsrapport.

ORGANISASJON OG MEDARBEIDERE

Kommunalbanken er en kunnskapsbedrift hvis måloppnåelse er avhengig av å rekruttere og utvikle dyktige medarbeidere innen ulike fagområder.

Ved utgangen av året har Kommunalbanken 80 ansatte tilsvarende 77,2 årsverk hvorav 70 er fast ansatt. Midlertidig ansatte er studenter, vikarer for foreldrepermisjoner og engasjementer tilknyttet ulike prosjekter.

Organisasjonsstrukturen er endret i løpet av året for ytterligere å styrke nøkkelleveranser og ivareta helhetlig ansvar for ulike områder. Juridisk og regulatorisk er skilt ut som en egen stabsavdeling. Stabsavdelingen Organisasjon, strategi og digital utvikling er opprettet, og rommer HR, cybersikkerhet, virksomhetsstyring, og interne servicefunksjoner.

Kommunalbanken har økt sin satsning på å bygge relasjoner med utvalgte utdanningsinstitusjoner for å øke kunnskap om bankens virksomhet og ytterligere styrke bankens omdømme. Nytt i 2017 var deltakelse på karrieredager på flere studiesteder, gjesteforelesninger innenfor bankens kjerneområder på ulike studier og utvidet antall studentengasjement, der studenter får muligheten til å tilegne seg praktisk og utdanningsrelevant erfaring.

Mangfold og likestilling

Kommunalbanken skal arbeide målrettet og systematisk for mangfold og likestilling i egen organisasjon og målene skal følges opp med konkrete tiltak i bankens virksomhetsplan. Arbeidet for mangfold og likestilling skal legges til grunn ved rekruttering, leder- og medarbeiderutvikling og etterfølgerplanlegging. Målsettingen er å oppnå kjønnsbalanse på alle nivåer og i alle enheter. Kjønnsbalansen samlet i banken skal være 40 prosent.

Ved rekruttering og endringer i sammensetning av ledergrupper og organisatoriske enheter skal det legges særskilt vekt på kjønnsbalanse og best kvalifiserte kvinne og mann skal alltid identifiseres før beslutninger tas. Det skal utøves likebehandling der faglige og personlige kvalifikasjoner vurderes uavhengig av kjønn, funksjonsevne, alder, kulturell eller geografisk bakgrunn.

Medarbeidere skal likebehandles og det skal legges til rette for samme muligheter til faglig og personlig utvikling og avansement. Ikke-norsktalende medarbeidere tilbys norskopplæring og arbeidet med mangfold og likestilling inngår i lederutviklingen. Ordningen med fleksibel arbeidstid skal legge forholdene bedre til rette for medarbeidere med omsorgsansvar i hjemmet.

Etterfølgerplanleggingen til lederstillinger og til kritiske funksjoner har som målsetting at interne kandidater av begge kjønn identifiseres og utvikles for å redusere sårbarhet og bygge kompetanse.

Ved utgangen av året var kvinneandelen i styret 56 prosent, i administrerende direktørs ledergruppe 40 prosent og totalt for alle ansatte (faste og midlertidige) 43 prosent. Gjennomsnittsalderen er 41 år.

Helse, arbeidsmiljø og sikkerhet

Kommunalbanken legger vekt på at alle ansatte skal ha gode arbeidsforhold. Arbeidsmiljøutvalget har hatt som mål å bidra aktivt i tilrettelegging av et godt arbeidsmiljø og god fysisk helse med en kultur preget av trivsel og samarbeid. Utvalget har hatt regelmessige møter og gjennomført risikovurdering av helse, miljø og sikkerhet. Årets etikprogram for alle ansatte fokuserte på bankens nulltoleranse for diskriminering og trakassering.

I samarbeid med bankens aktivitetsgrupper er det tilbudt og gjennomført faste helsefremmende og sosiale aktiviteter for alle bankens ansatte, herunder treningstilbud og helseundersøkelser.

Det er ingen registrerte ulykker eller alvorlige skader i arbeidstiden, i forbindelse med reiser til eller fra arbeid eller tjenestereiser. Det er ikke meldt skader eller ulykker til Arbeidstilsynet.

Sykefraværet er på 2,73 prosent i 2017 mot 1,41 prosent i 2016. Målet er et sykefravær lavere enn 2,5 prosent. Kommunalbanken arbeider aktivt med HMS, forebyggende arbeid og oppfølging av sykemeldte, og legger til rette for at ansatte skal komme raskt tilbake i arbeid etter fravær og sykdom. Turnover blant ansatte var for året 2017 på 11 prosent.

DISPONERING AV OVERSKUDD

Styret i Kommunalbanken AS foreslår følgende disponering av resultat etter skatt for regnskapsåret 2017: 443 millioner kroner utbetales i utbytte til eieren og 986 millioner kroner overføres til annen egenkapital.

UTVIKLINGEN FREMOVER

Regnskapet for 2017 viser tilfredsstillende resultater. Kommunalbankens målsetting er å bidra til langsiktig finansiering av lokal velferd i årene fremover.

Utviklingen i norsk økonomi var positiv i 2017 med en BNP-vekst på 1,8 prosent og en arbeidsledighet på 3,0 prosent ved utgangen av året. Norske kommuners økonomi preges av den gode generelle utviklingen i økonomien og en sterk inntekstvekst de siste årene. For perioden fra 2008-2017 har den gjennomsnittlige realveksten i kommunesektorens samlede inntekter vært 2,3 prosent per år. Den positive utviklingen i økonomien forventes å opprettholdes fremover.

Investeringsbehovet i kommunesektoren vil fortsatt være stort, drevet av demografiske endringer i befolkningen, urbanisering, og overgangen til et lavutslippssamfunn. Kommunalbanken har sammen med analysebyrået Menon gjort en framskriving av kommunesektorens investeringsbehov og lånebehov i årene som kommer. Analysen tilsier at kommunenes gjennomsnittlige gjeldsvekst vil ligge på 2,1 prosent frem til 2040. Det er om lag en tredel av veksten de foregående 12 årene og mer på linje med sektorens inntekstvekst.

Styret i Kommunalbanken har vedtatt en strategi for perioden 2018-2020 med økt fokus på kundeorientering gjennom digitalisering og forenklet finansforvaltning. I dialog med kunden skal Kommunalbanken utvikle kundeopplevelsen gjennom å ta i bruk nye teknologiske løsninger for effektiv kundebehandling, robust drift og god analysekapasitet. Bankens samfunnsrolle skal ivaretas gjennom ansvarlig utlånsvirksomhet.

Kommunalbankens rammevilkår, herunder ivaretagelse av at alle regulatoriske krav skal oppfylles og at banken skal nå avkastningskravet til virksomheten, ligger til grunn for bankens drift. Et tilfredsstillende resultat sikrer at banken kan ivareta mandatet som en forutsigbar og stabil leverandør av langsiktig kreditt. En solid forretningsmessig utvikling setter banken i stand til å møte kundenes og andre interessenters forventninger til banken. Styret legger opp til at bankens markedsandel i utlån til kommunesektoren opprettholdes over tid.

De regulatoriske kravene til finansforetak har økt i omfang de siste årene. Virksomheten arbeider løpende med å innrette seg etter en rekke nye regulatoriske krav. Kommunalbanken har en sektorpolitisk forretningsmodell som statlig virkemiddel med lav risiko. EUs regulatoriske utforming tar i en viss utstrekning hensyn til lavrisiko finansinstitusjoner som Kommunalbanken. Flere land har gitt tilpassede reguleringer for sine institusjoner som yter lån til offentlig sektor, eksempelvis ved å gi dem status som *promotional bank*. Forutsigbarhet og rammebetingelser tilpasset virksomhetens særegne karakter er viktige for å kunne opprettholde rollen som sentral samfunnsbygger.

Styret vil takke bankens medarbeidere for godt utført arbeid.

Oslo, 31. desember 2017

28. februar 2018

styret for Kommunalbanken AS

Else Bugge Fougner
Styrets leder

Martin Skancke
Styrets nestleder

Rune Midtgaard
Styremedlem

Martha Takvam
Styremedlem

Nanna Egidius
Styremedlem

Brit Kristin Sæbø Rugland
Styremedlem

Petter Steen Jr.
Styremedlem

May-Iren Walstad Wassås
Ansattes representant

Jarle Byre
Ansattes representant

Kristine Falkgård
Administrerende direktør

STYRET I KOMMUNALBANKEN

Fra venstre: Brit Kristin Sæbø Rugland, Runde Midtgaard, Jarle Byre, Nanna Egidius, Else Bugge Fougner, Martin Skancke, Martha Takvam, Petter Steen jr. og May-Irene Walstad Wassås.

På neste side finner du kort informasjon om styremedlemmene.

BRIT KRISTIN SÆBØ RUGLAND	RUNE MIDTGAARD	JARLE BYRE
Styremedlem siden juni 2016	Styremedlem siden 2014.	Ansattes representant siden 2015.
Bachelor of Business Administration, Master of Management. Daglig leder i Rugland Investering AS og Stavanger Investering AS. Medlem av revisjonsutvalget i Kommunalbanken AS. Styreleder i Figgjo AS. Styremedlem i Norfund og Talent Norge AS. Medlem i etikkrådet for Statens pensjonsfond utland.	Siviløkonom og autorisert finansanalytiker (AFA). Administrerende direktør i Norsk Luftambulans AS. Medlem av kompensasjonsutvalget og revisjonsutvalget i Kommunalbanken AS.	Siviløkonom. Kunde- og markedsansvarlig i Kommunalbanken AS. Medlem av kompensasjonsutvalget i Kommunalbanken AS. Personlig vara er Andreas Aleström.
Deltatt på 14 styremøter i 2017.	Deltatt på 13 styremøter i 2017.	Deltatt på 13 styremøter i 2017.
NANNA EGIDIUS	ELSE BUGGE FOUGNER	MARTIN SKANCCKE
Styremedlem siden 2004.	Styreleder siden 1999.	Styremedlem siden 2013, nestleder siden 2015.
Siviløkonom. Strategi- og utviklingssjef i Lillehammer kommune. Medlem av revisjonsutvalget i Kommunalbanken AS. Nestleder i styret for Ikomm AS.	Høyesterettsadvokat, advokat i kontorfellesskap, Advokatfirmaet Hjort DA. Leder av kompensasjonsutvalget og medlem av risikoutvalget i Kommunalbanken AS. Styreleder i Eksportkreditt Norge AS. Styremedlem i Aker Kværner Holding AS og Protector Forsikring ASA.	Siviløkonom, MSc. Eier og daglig leder i Skancke Consulting AS. Leder av risikoutvalget i Kommunalbanken AS. Styreleder i Principles for Responsible Investment. Styremedlem i Storebrand ASA og Norfund.
Deltatt på 13 styremøter i 2017.	Deltatt på 14 styremøter i 2017.	Deltatt på 14 styremøter i 2017.
MARTHA TAKVAM	PETTER STEEN JR.	MAY-IREN WALSTAD WASSÅS
Styremedlem siden 2005.	Styremedlem siden 2015.	Ansattes representant siden juni 2016.
Siviløkonom og MBA i finans. Direktør Group Internal Audit, Telenor ASA. Leder av revisjonsutvalget og medlem av risikoutvalget i Kommunalbanken AS.	Adjunkt. Konsulent/rådgiver i Sveio kommune. Medlem av kompensasjonsutvalget i Kommunalbanken AS. Medlem av konsernstyret i Haugaland Kraft AS.	Siviløkonom og MBA i finans. Senior porteføljeforvalter i treasury-avdelingen i Kommunalbanken AS. Styremedlem i ACI Norge. Personlig vara er Marit Urmo Harstad.
Deltatt på 14 styremøter i 2017.	Deltatt på 14 styremøter i 2017.	Deltatt på 14 styremøter i 2017.

ÅRSREGNSKAPET 2017

Resultatregnskap

Totalresultat

Balanse

Endringer i egenkapital

Kontantstrømoppstilling

Regnskapsprinsipper

NOTER TIL REGNSKAPET

Resultatregnskap og totalresultat

Note 1 Netto renteinntekter

Note 2 Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester

Note 3 Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter

Note 4 Netto gevinst/(tap) på markedstransaksjoner

Note 5 Lønn og administrasjonskostnader

Note 6 Godtgjørelse til ledende ansatte

Note 7 Pensjoner

Note 8 Skatt

Note 9 Leieavtaler

Note 14 Fordringer på kredittinstitusjoner

Note 15 Utlån til kunder

Note 16 Sertifikater og obligasjoner

Note 17 Andre eiendeler og annen gjeld

Note 18 Gjeld til kredittinstitusjoner

Note 19 Obligasjongjeld

Note 20 Finansielle derivater

Note 21 Kontantsikkerhet og motregning

Note 22 Ansvarlig lånekapital

Note 23 Aksjekapital

Note 24 Fondsobligasjon

Balanse

Note 10 Klassifisering av finansielle instrumenter

Note 11 Finansielle instrumenter målt til virkelig verdi

Note 12 Finansielle instrumenter målt til amortisert kost

Note 13 Sikringsbokføring

Risikostyring

Note 25 Risikostyring

Note 26 Kredittrisiko

Note 27 Renterisiko

Note 28 Valutarisiko

Note 29 Likviditetsrisiko

Note 30 Kapitaldekning og kapitalstyring

RESULTATREGNSKAP

(Beløp i NOK 1 000 000)	Note	2017	2016
Renteinntekter		5 843	5 617
Rentekostnader		3 681	3 530
Netto renteinntekter	1	2 162	2 087
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	2	32	32
Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter	3	-163	-974
Netto gevinst/(tap) på markedstransaksjoner	4	9	15
Sum andre driftsinntekter		-186	-991
Lønn og administrasjonskostnader	5,6,7	132	125
Avskrivninger		21	20
Andre driftskostnader	9	40	32
Sum driftskostnader		193	177
Resultat før skatt		1 783	919
Skattekostnad	8	354	230
Resultat for regnskapsåret		1 429	689
Andel tilordnet aksjonær		1 395	670
Andel tilordnet fondsobligasjonseiere		34	19

TOTALRESULTAT

(Beløp i NOK 1 000 000)	Note	2017	2016
Resultat for regnskapsåret		1 429	689
Andre innregnede inntekter og kostnader			
<i>Poster som ikke omklassifiseres til resultat</i>			
Aktuarmessig gevinst/(tap) på pensjonsforpliktelse		-1	-1
Herav skatt		0	0
Sum andre innregnede inntekter og kostnader		-1	-1
Totalresultat for regnskapsåret		1 428	688

BALANSE

(Beløp i NOK 1 000 000)

	Note	2017	2016
Eiendeler			
Fordringer på kredittinstitusjoner	10,11,12,14,21	10 400	16 182
Utlån til kunder	10,11,12,15	283 396	267 521
Sertifikater og obligasjoner	10,11,12,13,16	107 445	118 550
Finansielle derivater	10,12,13,20,21	11 476	15 921
Utsatt skattefordel	8	0	0
Andre eiendeler	17	137	153
Sum eiendeler		412 854	418 327
Gjeld og egenkapital			
Gjeld til kredittinstitusjoner	10,12,18,21	4 714	7 584
Obligasjongjeld	10,11,12,13,19	369 482	369 933
Finansielle derivater	10,12,13,20,21	21 082	26 275
Annen gjeld	17	86	45
Betalbar skatt	8	214	0
Utsatt skatt	8	551	12
Pensjonsforpliktelser	7	50	52
Ansvarlig lånekapital	10,12,22	2 008	1 974
Sum gjeld		398 187	405 875
Innskutt egenkapital	23	3 145	3 145
Fondsobligasjon	24	2 189	994
Opptjent egenkapital		9 333	8 314
Sum egenkapital		14 667	12 452
Sum gjeld og egenkapital		412 854	418 327

Styrets erklæring

I henhold til verdipapirhandellovens §5-5

Vi bekrefter at selskapets årsregnskap for 2017 etter vår beste overbevisning er utarbeidet i samsvar med IFRS, og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av selskapets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet.

Årsberetningen gir etter vår beste overbevisning en rettviseende oversikt over viktige begivenheter i regnskapsperioden og deres innflytelse på årsregnskapet, og de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer selskapet står overfor i neste regnskapsperiode.

Oslo, 31. desember 2017

28. februar 2018

I styret for Kommunalbanken AS

Else Bugge Fougner
Styrets leder

Martin Skancke
Styrets nestleder

Rune Midtgaard
Styremedlem

Martha Takvam
Styremedlem

Nanna Egidius
Styremedlem

Brit Kristin Sæbø Rugland
Styremedlem

Petter Steen Jr.
Styremedlem

May-iren Walstad Wassås
Ansattes representant

Jarle Byre
Ansattes representant

Kristine Falkgård
Administrerende direktør

ENDRINGER I EGENKAPITALEN

2017

	Note	Aksjekapital	Fondsobligasjon	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital per 1. januar 2017		3 145	994	8 314	12 452
Resultat for regnskapsåret		0	0	1 429	1 429
Sum andre innregnede inntekter og kostnader		0	0	-1	-1
Renteutbetaling på fondsobligasjon	24	0	0	-18	-18
Utstedelse av fondsobligasjon	24	0	1 195	0	1 195
Utbytte for 2016		0	0	-390	-390
Egenkapital per 31. desember 2017	23	3 145	2 189	9 333	14 667

2016

	Note	Aksjekapital	Fondsobligasjon	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital per 1. januar 2016		3 145	994	8 063	12 202
Resultat for regnskapsåret		0	0	689	689
Sum andre innregnede inntekter og kostnader		0	0	-1	-1
Renteutbetaling på fondsobligasjon	24	0	0	-20	-20
Utstedelse av fondsobligasjon	24	0	0	0	0
Utbytte for 2015		0	0	-417	-417
Egenkapital per 31. desember 2016	23	3 145	994	8 314	12 452

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

(Beløp i NOK 1 000 000)	2017	2016
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Renteinnbetalinger	5 830	5 433
Renteutbetalinger	-3 310	-3 752
Utbetaling av garantiprovisjon og transaksjonskostnader	-32	-32
Gevinst ved realisasjon av finansielle instrumenter	9	15
Utbetaling til drift	-172	-157
Betalt skatt	404	- 838
Netto utbetaling av lån til kunder	-15 148	-12 137
Netto (økning)/reduksjon i kortsiktige plasseringer	3 527	3 212
Netto innbetaling/(utbetaling) ved kjøp/salg av verdipapirer	14 406	25 204
Netto (økning)/reduksjon i andre eiendeler	13	-12
Netto økning/(reduksjon) i annen gjeld	36	11
Netto (økning)/reduksjon i finansielle derivater	-12 094	0
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-6 531	16 947
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Utbetaling ved kjøp av varige driftsmidler	-18	-20
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-18	-20
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Innbetaling ved utstedelse av sertifikatgjeld	0	0
Tilbakebetaling av sertifikatgjeld	0	0
Innbetaling ved utstedelse av obligasjonsgjeld	118 509	82 752
Tilbakebetaling av obligasjonsgjeld	-112 676	-96 675
Innbetaling ved utstedelse av Fondsobligasjon	1 195	0
Renteutbetaling på Fondsobligasjon	-25	-26
Innbetaling ved utstedelse av ansvarlig lån	0	1 991
Tilbakebetaling av ansvarlig lån	0	-1 758
Utbetaling av utbytte	-390	-417
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	6 614	-14 134
Sum kontantstrøm	65	2 793
Justering for valutakursendringer	-54	-2 751
Netto kontantstrøm etter valutakursendringer	11	42
Konter og kontantekvivalenter per 1. januar	76	34
Netto endring i konter og kontantekvivalenter	11	42
Konter og kontantekvivalenter ved utgangen av perioden	87	76
Herav		
<i>Fordringer på kredittinstitusjoner uten avtalt løpetid</i>	87	76
<i>Gjeld til kredittinstitusjoner uten avtalt løpetid</i>	0	0

Se note 19 for en avstemming av endringer i balanseført verdi for forpliktelser som inngår i finansieringsaktiviteter. Slike forpliktelser er obligasjonsgjeld og ansvarlig lån.

REGNSKAPSPRINSIPPER

SELSKAPSFORMLING

Kommunalbanken AS er et aksjeselskap som har som formål å yte lån til kommuner, fylkeskommuner, interkommunale selskaper og andre selskaper som utfører kommunale oppgaver. Selskapets forretningskontor er i Haakon VIIIs gate 5B, Oslo. Årsregnskapet for 2017 ble godkjent av styret 28. februar 2018.

GRUNNLAG FOR UTARBEIDELSE AV ÅRSREGNSKAPET

Årsregnskapet er utarbeidet i samsvar med Internasjonale Regnskapsstandarder (IFRS) som er vedtatt av EU. Årsregnskapet avlegges etter historisk kost prinsippet, med unntak av følgende regnskapsposter:

- Finansielle instrumenter målt til virkelig verdi over resultat
- Finansielle instrumenter kategorisert som Utlån og Fordringer eller Andre forpliktelser, som er sikringsobjekter, i virkelig verdisikring, hvor det finansielle instrumentet måles til amortisert kost, og verdiendring knyttet til den sikrede risikoen justerer balanseført verdi for instrumentet og resultatføres.

FUNKSJONELL VALUTA OG PRESENTASJONSVALUTA

Selskapets funksjonelle og presentasjonsvaluta er norske kroner (NOK). Balanseposter i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved bruk av valutakurs på balansedagen. Resultatposter i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved bruk av valutakurs på transaksjonstidspunktet. Årsregnskapet presenteres i millioner kroner med unntak av noter 6 og 7 som presenteres i tusen kroner.

ESTIMATER OG SKJØNNSMESSIGE VURDERINGER

Ledelsen anvender estimater og gjør skjønnsmessige vurderinger samt tar forutsetninger som påvirker effekten av anvendelsen av regnskapsprinsipper. Estimater og skjønnsmessige vurderinger påvirker regnskapsførte verdier av eiendeler og gjeld, og inntekter og kostnader, og kan medføre justering i regnskapsførte verdier dersom forutsetningene eller forventningene om fremtidig utvikling endrer seg. De viktigste estimatene og vurderingene i årsregnskapet omfatter:

Måling til virkelig verdi

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som ikke omsettes i et aktivt marked eller ikke har tilgjengelige noterte priser på balansedagen fastsettes ved hjelp av verdsettelsesteknikker. Når inndata i verdsettelsesmodeller ikke kan utledes direkte fra observerbare markedsdata, gjør ledelsen vurderinger og bruker forutsetninger knyttet til kredittisiko og likviditetsrisiko i finansielle instrumenter. Selv om skjønnsmessige vurderinger og forutsetninger baserer seg i størst mulig grad på faktiske markedsforhold på balansedagen, kan de øke usikkerheten i regnskapsførte beløp. Ledelsen utviser skjønn i anvendelsen av regnskapsprinsipper særlig ved allokering av instrumenter målt til virkelig verdi i nivåhierarkiet iht IFRS 13 (nivå 1,2,3).

FINANSIELLE INSTRUMENTER

INNREGNING OG FRAREGNING

Innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser skjer når foretaket blir part i instrumentets kontraktsmessige bestemmelser. Ved førstegangsinnregning måles alle finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. Innregnet beløp for finansielle eiendeler og forpliktelser som ikke er klassifisert til virkelig verdi over resultat inkluderer i tillegg transaksjonskostnader som er direkte henførbare til anskaffelsen. Innregning og fraregning av finansielle instrumenter på balansen skjer på oppgjørstidspunktet. Ved alminnelig kjøp og salg av finansielle eiendeler som utpekes til virkelig verdi innregnes virkelig verdi av eiendelen på avtaletidspunktet.

Finansielle eiendeler fraregnes når den kontraktsmessige retten til kontantstrømmene utløper eller overføres. Finansielle forpliktelser fraregnes når plikten angitt i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt. Ved tilbakekjøp av utstedte obligasjoner fraregnes den balanseførte verdien av forpliktelsen, og differansen mellom oppgjørsbeløp og balanseverdi resultatføres som gevinst eller tap på transaksjonstidspunktet.

KATEGORISERING OG MÅLING

Kategorisering av finansielle instrumenter foretas på tidspunktet for innregning og bestemmer etterfølgende måling av balanseført verdi. Kategorisering av finansielle instrumenter bestemmes av deres karakter og ledelsens intensjoner ved anskaffelsen.

Finansielle eiendeler og forpliktelser utpekt til virkelig verdi over resultat (FVO)

Utvalgte sertifikater og obligasjoner i likviditetsporteføljen, utlån til kunder med rentebinding eller NIBOR-rente og utstedte obligasjoner (Obligasjonsgjeld) utpekes ved innregning til virkelig verdi over resultat for å oppnå samsvarende behandling med tilhørende derivatkontrakter, som måles til virkelig verdi over resultat. Dette medfører reduksjon i måleinkonsistens mellom sertifikater og obligasjoner, utlån og obligasjonsgjeld, og finansielle derivater.

Finansielle eiendeler holdt til forfall

Finansielle eiendeler i denne kategori er asset-backed securities, som ble anskaffet med intensjon om å holde til forfall, og enkelte verdipapirer som på grunn av uroen i finansmarkedene i 2008 fikk sterkt redusert likviditet og ble omklassifisert fra "Holdt for handelsformål" til "Holdt til forfall" med virkning fra 1. juli 2008. Finansielle eiendeler holdt til forfall måles til amortisert kost etter effektiv rente metoden.

Utlån og Fordringer

Denne kategorien omfatter utlån til kunder samt sertifikater og obligasjoner som ikke er notert i et aktivt marked. Finansielle eiendeler kategorisert som Utlån og Fordringer måles til amortisert kost etter effektiv rente metoden.

Verdipapirer kategorisert som Utlån og Fordringer kan inngå i virkelig verdisikring. Når virkelig verdisikring kommer til anvendelse, balanseføres verdiendringer som er henførbare til den sikrede risikoen under "Sertifikater og obligasjoner" og regnskapsføres mot resultat som "Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter."

Finansielle forpliktelser målt til amortisert kost

Benchmark-lån og enkelte lån fra institusjonelle investorer i nisjemarkeder utstedt i offentlige kapitalmarkeder kategoriseres som finansielle forpliktelser målt til amortisert kost og måles til amortisert kost etter effektiv rente metoden. De fleste finansielle forpliktelser under denne kategori øremerkes som sikrede objekter og omfattes av reglene for virkelig verdisikring, slik at verdiendringer som er henførbare til den sikrede risikoen i obligasjonslån balanseføres under "Obligasjonsgjeld" og regnskapsføres mot resultat under "Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter".

Finansielle derivater

Finansielle derivater kategoriseres som holdt for handelsformål, med unntak for derivater øremerket som sikringsinstrumenter i virkelig verdisikring. Alle finansielle derivater måles til virkelig verdi over resultat og klassifiseres som eiendeler når verdien er positiv, og som forpliktelser—når verdien er negativ.

VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE INSTRUMENTER

Finansielle instrumenter er kategorisert i virkelig verdi hierarkiet. Hvert finansielt instrument kategoriseres etter følgende nivåfordeling, basert på det laveste nivået som har avgjørende betydning for den totale målingen av virkelig verdi.

Nivå 1

For verdipapirer som omsettes i et aktivt marked med observerbar og regelmessig kursnotering benyttes noterte priser på balansedagen i måling av virkelig verdi. Banken benytter markedspriser levert av internasjonale datatilbydere (Bloomberg). De noterte prisene benyttes som input for nivå 1 dersom de representerer faktiske markedstransaksjoner.

Av bankens finansielle instrumenter allokeres en større andel av sertifikater og obligasjoner og utstedte benchmark obligasjoner til nivå 1.

Nivå 2

For finansielle instrumenter hvor det ikke finnes tilgjengelig observerbare priser i et aktivt marked benyttes noterte priser på lignende instrumenter i et aktivt marked, eller verdsettelsesmetoder der vesentlig input er basert på observerbare markedsdata (levert av Reuters). Input benyttet under denne verdsettelseskategori inkluderer:

- observerbare markedsrenter, basisspreader, valutakurser, aksjeindekser, aksjekurser, råvareindekser og volatiliteter
- noterte priser og kredittspreader på balansedato på tilsvarende instrumenter fra samme utsteder med ulik løpetid hvor det gjøres justeringer for løpetidsforskjeller
- noterte priser og kredittspreader på balansedato på tilsvarende instrumenter fra samme utsteder i en annen valuta, hvor det gjøres justeringer for basisspread til aktuell valuta
- faktiske handler i identiske instrumenter hvor det gjøres justeringer for endringer i markedsparametere mellom handelsdato og balansedato
- mer likvide instrumenter fra samme utsteder med tilsvarende løpetid som tillegges en likviditetspremie som reflekterer den manglende likviditet i det aktuelle instrumentet
- potensielle nyutstedelser av tilsvarende instrument fra samme utsteder

Av bankens finansielle instrumenter allokeres fordringer på kredittinstitusjoner samt større andeler av utlån til kunder, sertifikater og obligasjoner, finansielle derivater og obligasjonsgjeld til Nivå 2.

Nivå 3

Nivå 3 omfatter finansielle instrumenter som ikke omsettes i et aktivt marked og hvor virkelig verdi fastsettes ved hjelp av verdsettelsesmetoder der vesentlig input er basert på ikke observerbare data. Finansielle instrumenter som allokeres til nivå 3 omfatter sertifikater og obligasjoner med lav likviditet, fastrentelån til kunder, utstedt gjeld som ikke omsettes i et aktivt marked og hvor vesentlig inndata anses å være ikke-observerbar, og OTC-derivater med opsjonselementer.

For sertifikater og obligasjoner i nivå 2 og nivå 3 benyttes ofte samme input, men vesentligheten av justeringer av markedsparametere, og i hvilken grad justering baseres på observerbare data, tillegges vekt når instrumentet skal kategoriseres i henhold til IFRS 13. Annen input som benyttes i verdifastsettelsen inkluderer:

- prisestimer for tilsvarende aktivklasser fra markedsaktører
- markedsindekser, både obligasjonsindekser og kredittderivatindekser for tilsvarende aktivklasser
- ikke-bindende prisforespørsler til markedsaktører
- historiske eller teoretiske volatiliteter

Opplysninger om verdsettelsesmetoder

For finansielle instrumenter som blir kategorisert i virkelig verdi hierarkiet over flere perioder, kontrolleres det om det har vært bevegelser mellom nivåene i virkelig verdi hierarkiet, ved hver periodeslutt. De finansielle instrumentenes struktur og egenskaper definerer hvilke verdsettelsesmetoder som benyttes for å fastsette virkelig verdi i Nivå 2 og 3. Virkelig verdi av instrumenter uten opsjonselementer fastsettes ved hjelp av en diskonteringsmetode, hvor diskonteringsrenten utledes av relevante observerbare pengemarkedsrenter samt andre vesentlige risikofaktorer som har betydning for verdiutviklingen. Dersom slike risikoparametere ikke kan observeres på balansedagen, kan ledelsen gjøre vurderinger og anvende estimater ved fastsettelse av virkelig verdi. Finansielle instrumenter med opsjonselementer verdsettes ved hjelp av både en diskonteringsmetode og opsjonspringsmodeller som bruker både markedsdata og estimater som parametere. De mest signifikante ikke-observerbare parametere benyttet i verdsettelse i Nivå

2 og 3, hvor ledelsen gjør vurderinger om anvendte estimater omfatter estimerte kreditttrisikopåslag for finansielle instrumenter som ikke omsettes i et aktivt marked.

PRESENTASJON AV FINANSIELLE EIENDELER OG FORPLIKTELSE

Kommunalbanken har ingen finansielle eiendeler og forpliktelser som motregnes og presenteres som nettobeløp i balansen. Generelle motregningsavtaler for finansielle derivater oppfyller ikke betingelsene for motregning, og alle finansielle derivater presenteres dermed brutto i balansen. Kontanter mottatt eller stilt som sikkerhet for derivatetsponering reguleres i ISDA-avtaler, som gir rett til motregning ved konkurs, men oppfyller heller ikke betingelsene for motregning i balansen i AS 32. Kontantsikkerhet presenteres brutto i balansen som gjeld til eller fordringer på kredittinstitusjoner.

NEDSKRIVNING

Finansielle instrumenter kategorisert som Utlån og Fordringer eller Holdt til forfall vurderes for nedskrivning. Ved objektive bevis for varig verdifall skal eiendelene nedskrives.

Individuelle nedskrivninger

Dersom det foreligger objektive bevis på at en tapshendelse har inntruffet, måles tapet som differansen mellom eiendelens balanseførte verdi og nåverdien av de estimerte fremtidige kontantstrømmene. Tapsbeløpet innregnes i resultatet. Når engasjementet blir vurdert for nedskrivning individuelt, blant annet tas følgende tapshendelser i betraktning:

- Vesentlige problemer hos debitor
- Betalingsmislighold eller kontraktsbrudd
- Betalingsutsettelse eller reforhandling av lånevilkår som følge av finansielle problemer hos debitor

Gruppenedskrivninger

Finansielle eiendeler vurderes for verdifall på gruppenivå basert på inndelingen av eiendelene i grupper med like risikoegenskaper. Nedskrivninger foretas dersom observerbare data indikerer en reduksjon i fremtidige kontantstrømmer fra gruppen som følge av negative endringer i debitors kredittverdighet og/eller økonomiske forhold som korrelerer med mislighold i gruppen.

Utlån til kunder vurderes som en ensartet gruppe basert på bestemmelser i kommuneloven som likestiller alle norske kommuner med hensyn til risiko for långiver. Verdipapirer vurdert til amortisert kost deles inn i grupper etter utsteders risiko, underliggende eksponering og geografisk spredning. Verdifallet beregnes per risikogruppe med utgangspunkt i forventninger til makroøkonomiske forhold, som kan påvirke motpartens betalingsevne, og tapshistorikk for de ulike risikogrupperne. På grunn av lav kredittisiko i låneporteføljen og bestemmelser i kommuneloven, som begrenser konkurrisikoen for kommuner, vil det normalt ikke påløpe tap på utlån til kunder.

SIKRINGSBOKFØRING

Banken benytter rente- og valutaderivater for å sikre rente- og valutaeksponering i eiendeler og gjeld. Når sikringsforhold tilfredsstiller kriterier for sikringsbokføring og utpekes til sikringsbokføring, behandles det regnskapsmessig som virkelig verdisikring. De sikrede objektene i porteføljen av sertifikater og obligasjoner kategoriseres som Utlån og Fordringer, og sikret obligasjonsgjeld blir kategorisert som Andre forpliktelser.

Ved inngåelse av sikringen skjer det en formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet og selskapets mål og strategi for risikohåndtering ved å påta seg sikringen. Dokumentasjonen inkluderer identifisering av sikringsforholdet, arten av risiko som sikres og etterfølgende effektivitetstesting. Sikringene vurderes løpende og eventuell ineffektivitet resultatføres.

Sikringsinstrumenter måles til virkelig verdi med verdiendringer over resultat. Gevinst eller tap på sikringsobjektet som er henførbart til den sikrede risikoen justerer balanseført verdi av sikringsobjektet og innregnes i resultatet under "Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter".

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter direkte metode og viser kontantstrømmene etter anvendelsesområde. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontantbeholdning, fordringer og gjeld på kredittinstitusjoner uten oppsigelsesfrist.

PRINSIPPER FOR INNTEKTSFØRING

Renteinntekter og rentekostnader presenteres som renteinntekter og rentekostnader uavhengig av klassifisering av underliggende balanseposter. Renteinntekter for balanseposter som måles til amortisert kost inntektsføres etter effektiv rentemetoden. For balanseposter som måles til virkelig verdi herunder rentederivater resultatføres renter etter hvert som de opp tjenes som inntekter eller påløper som kostnader.

Urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter til virkelig verdi og verdiendringer knyttet til sikret risiko på sikringsobjekter under sikringsbokføring resultatføres under "Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter". Provisjonskostnader og gebyrer kostnadsføres i perioden når tjenesten er levert.

VARIGE DRIFTSMIDLER

Varige driftsmidler måles til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger. Ordinære avskrivninger, basert på kostpris, er beregnet lineært over driftsmidlenes antatte økonomiske levetid, og utrangeringsverdien av driftsmidlene antas å være null.

IMMATERIELLE EIENDELER

Immaterielle eiendeler måles til anskaffelseskost. Domenenavnet defineres som en immaterielle eiendel med ubestemt utnyttbar levetid og avskrives ikke. Øvrige immaterielle eiendeler består av IT-systemer. Disse avskrives lineært over levetiden. Eiendelene testes for verdifall årlig. Dersom det foreligger en indikasjon på at eiendelene har falt i verdi, skal verdien av eiendeler skrives ned, og differanse mellom balanseført verdi og virkelig verdi innregnes i resultatet.

PENSJONSORDNINGER

For ytelsesbaserte pensjonsordninger er pensjonsforpliktelser vurdert til nåverdien av de fremtidige pensjonsforpliktelser som er opptjent på balansedagen. Pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening basert på forutsetninger om diskonteringsrente, framtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, samt forutsetninger om dødelighet og frivillig avgang. Periodens pensjonskostnad består av summen av periodens opptjening, rentekostnad på den beregnede forpliktelsen og administrasjonskostnader. Endringer i tidligere perioders pensjonsopptjening (planendring) innregnes i periodens resultatet når pensjonsplanen endres.

Periodens netto pensjonskostnad resultatføres under "Lønn og generelle administrasjonskostnader". Endringer i pensjonsforpliktelsen og pensjonsmidler i ytelsesbaserte ordninger som skyldes endringer og avvik i beregningsforutsetningene (endringer i finansielle og aktuarielle forutsetninger) presenteres i totalresultatet under andre innregnede inntekter og kostnader.

LEIEAVTALER

Leieavtaler som ikke i det vesentlige overfører all risiko og avkastning som er forbundet med eierskap av en eiendel, klassifiseres som operasjonelle leieavtaler. Leieavtaler som ikke er operasjonelle, klassifiseres som finansielle.

Leiebeløpet for operasjonelle leieavtaler kostnadsføres på lineært grunnlag i løpet av leieperioden. For finansielle leieavtaler innreg-

nes eiendelen som anleggsmiddel og fremtidig minsteleie som leieforpliktelse, målt til det laveste av eiendelens virkelige verdi og nåverdien av fremtidig minsteleie.

INNTEKTSSKATT

Skatter kostnadsføres når de påløper. Det vil si at skattekostnaden er knyttet til det regnskapsmessige resultatet før skatt. Det korrigeres for midlertidige og permanente forskjeller før årets skattegrunnlag for betalbar skatt framkommer. Utsatt skatt og utsatt skattefordel beregnes på grunnlag av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier ved utgangen av regnskapsåret. Ved beregning benyttes nominell skattesats. Skatteøkende og skattereduserende forskjeller innenfor samme tidsintervall vurderes mot hverandre. Skattekostnaden består av betalbar skatt (skatt på årets skattepliktige resultat), endring i netto utsatt skatt og for lite/mye avsatt betalbar skatt tidligere år. Skattesatsen ble endret fra 27% til 25% fra og med 2016, og er uendret fra og med 2017.

EGENKAPITAL

Selskapets egenkapital består av aksjekapital, fondsobligasjon som oppfyller krav til egenkapital og tilbakeholdt overskudd. Utbytte klassifiseres som egenkapital fram til tidspunktet når vedtaket om utbetaling er truffet av generalforsamlingen. Fondsobligasjonen måles til kostpris og betalte renter fratrekkes annen egenkapital på samme måte som utbytte.

SEGMENTINFORMASJON

Selskapet har bare ett driftssegment, utlån til norske kommuner og kommunale selskaper. Det foreligger således ikke segmentopplysninger ut over de noteopplysninger som gis om utlån til kunder og virksomheten som helhet, herunder informasjon om geografisk fordeling av utlån, sertifikater og obligasjoner og inntekter fra ulike kategorier av finansielle instrumenter.

NYE STANDARDER TATT I BRUK

Kommunalbanken har ikke tatt i bruk nye IFRS standarder i 2017.

ENDRINGER I REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapsprinsippene som er anvendt er konsistente med tidligere år. Andre endringer i standarder med implementering i 2017 har ikke medført vesentlig påvirkning på regnskapet til Kommunalbanken.

VEDTATTE STANDARDER SOM IKKE ER TRÅDT I KRAFT ELLER MANGLER GODKJENNELSE AV EU

OVERGANG TIL IFRS 9 FINANSIELLE INSTRUMENTER

IASB utga i 2014 en ny standard, *IFRS 9 Finansielle Instrumenter*, som i 2016 ble godkjent av EU. Standarden erstatter tidligere standard *IAS 39 Finansielle Instrumenter: Innregning og Måling* og gjelder fra 1. januar 2018. I hovedtrekk introduserer IFRS 9 nye regler på tre områder:

1. klassifisering og måling av finansielle instrumenter,
2. sikringsbokføring og
3. nedskrivning av finansielle eiendeler.

1. Klassifisering og måling

Ifølge IFRS 9 blir klassifiseringen for finansielle eiendeler bestemt både av selskapets forretningsmodell og av egenskapene til de kontraktsmessige kontantstrømmene knyttet til eiendelen. IFRS 9 opprettholder videre valgmuligheten om å utpeke eiendeler og gjeld som målt til virkelig verdi med verdiendringer i resultatregnskapet (Fair Value Option) hvis dette eliminerer (eller betydelig reduserer) inkonsistens i måling og regnskapsføring av eiendelene («accounting mismatch»).

Reglene for klassifisering og måling av finansielle forpliktelser er uforandret i IFRS 9 i forhold til IAS 39, med unntak av behandling av endringer i virkelig verdi som skyldes endring i selskapets egen kredittrisiko for forpliktelser målt til virkelig verdi (Fair Value Option). Under IAS 39 ble disse verdiendringene innregnet og presentert i resultatregnskapet, mens IFRS 9 krever at disse presenteres i totalresultatet (andre inntekter og kostnader). Se tabell nedenfor for overgangseffekt knyttet til denne endringen.

Kommunalbankens forretningsmodell for finansielle eiendeler vurderes til å være «å holde for å motta kontantstrømmer» både for utlåns- og likviditetsporteføljen. Det vurderes at eiendelene oppfyller vilkåret om at kontantstrømmene fra eiendelene kun består i rente og avdrag, slik at de kan måles til amortisert kost. Kommunalbanken vil imidlertid fortsette å benytte Fair Value Option i vesentlig grad for både eiendeler og gjeld, grunnet inkonsistens som ellers ville oppstå mot tilhørende derivatkontrakter.

Implementering av IFRS 9 gir mulighet for å endre tidligere klassifisering. Kommunalbanken endrer klassifisering for enkelte utlån og flytende rente obligasjoner (eiendeler og gjeld) uten tilknyttet derivatkontrakt fra Fair Value Option til Amortisert Kost. Overgangseffekter knyttet til dette fremkommer i tabell nedenfor.

2. Sikringsbokføring

Ledelsen i Kommunalbanken har besluttet å implementere IFRS 9 også for sikringsbokføring. Ved siden av virkelig verdisikring av obligasjonsgjeld, som allerede er etablert, vurderes det å utvide sikringsbokføringsporteføljen med kontantstrømsikring for deler av likviditetsporteføljen, for obligasjoner kjøpt etter et fremtidig tidspunkt for ferdigstilling av systemløsning. Videre er det besluttet å innføre porteføljesikring av renterisiko for deler av utlånsvirksomheten (fastrentelån), også her for lån inngått etter systemløsning er ferdigstilt.

3. Forventet tap

IAS 39 krever kun nedskrivninger ved objektive bevis på verdifall (tapshendelser). IFRS 9 er framoverskuende og krever at tapsavsetninger skal baseres på forventet tap (Expected Credit Loss, ECL). Nedskrivningsreglene i IFRS 9 gjelder for finansielle eiendeler som måles til amortisert kost (evt sikringsbokføres) eller til virkelig verdi med verdiendringer ført over totalresultatet (andre inntekter og kostnader).

Modellen er delt i 3 trinn, der instrumentene ved førstegangsinnregning vil være plassert i trinn 1. Trinn 1 krever beregning av et 12-måneders forventet tap. Forventet tap i trinn 1 reflekterer hele tapet på en eiendel vektet med sannsynligheten for at tapet vil oppstå i de neste 12 månedene.

I henhold til IFRS 9 skal et foretak vurdere om kredittrisikoen på en finansiell eiendel har økt betydelig på hver rapporteringsdato. Dersom det er tilfelle, må eksponeringen flyttes til trinn 2 eller 3. Trinn 2 og 3 krever beregning av et forventet tap for hele eksponeringens levetid.

Definisjonen av hva som anses som en betydelig økning av kredittrisikoen er avgjørende for å flytte eksponeringen mellom trinnene. En betydelig økning i kredittrisiko er hovedsakelig basert på en økning i sannsynligheten for mislighold, som har oppstått siden førstegangsinnregning. Kommunalbanken benytter en intern kredittvurderingsmodell for å avgjøre om det har funnet sted betydelig økning i kredittrisikoen for utlånskunder. Det skal vurderes om slik betydelig forverring har funnet sted dersom det vedtas betalingsinnstilling ihht kommuneloven. Dette forventes å være svært lite sannsynlig, gitt det preventive oppfølgingssystemet av kommunesektoren som følger av kommuneloven. For utstedere i likviditetsporteføljen anses eksternt rating redusert til under investert grade å innebære betydelig økt kredittrisiko. Betalingsforsinkelser på minst 90 dager benyttes som en ytterligere indikator for utlånskunder inkludert selskaper med kommunal garanti. Mislighold (trinn 3) defineres for utlån som hendelser som resulterer i faktiske kredittap (aldri funnet sted), eller som forsinkede betalinger (minst 90 dager) over en viss størrelse. For likviditetsporteføljen defineres mislighold som betalingsforsinkelser, konkursbegjæring eller restrukturering pga finansielle problemer.

Kommunalbanken har utviklet modell og systemløsninger for beregning av forventet tap, både i utlåns- og i finanssystemet som banken benytter. Forventet tap beregnes per instrument/lån basert på eksponering ved mislighold (Exposure At Default, EAD), sannsynlighet for mislighold (Probability of Default, PD) og tap ved mislighold (Loss Given Default, LGD), alle estimert på rapporteringstidspunktet.

Kommunalbanken benytter anerkjente metoder for å fastsette parametrene som grunnlag for beregning av forventet tap. For beregning av tap ved mislighold ses det bl.a. hen til IRB forutsetninger (interne målemetoder iht kapitalkravsregelverk). Tapssannsynligheten (PD) vil hentes fra anerkjente eksterne kilder (for eksempel kredittratingbyråer), og representerer historiske (normaliserte) verdier. For kommuner og selskaper eid eller garantert av kommuner hensyntar Kommunalbanken kommunelovens regler om at kommuner ikke kan gå konkurs og tiltak fra statens side ved betalingsproblemer ved fastsettelse av PD.

På rapporteringspunktet må de normaliserte tapssannsynlighetene justeres for markedsconjunkturer i tråd med aktuelle markedsforhold. Kommunalbanken benytter anerkjente modeller for slik konvertering.

Implementeringen av IFRS 9 medfører at Kommunalbanken innregner og presenterer avsetninger for kredittap for første gang i sin historie, men grunnet porteføljes kvalitet er beløpsstørrelsene svært små. Tapsavsetninger reduserer egenkapital og øker volatiliteten i fremtidig resultatregnskap, spesielt dersom det vurderes å oppstå vesentlig økning i kredittrisiko. Alle aktuelle eksponeringer vurderes å være i trinn 1 per 31.12.2017. Se tabellen nedenfor for målekategorier for relevante balanseposter under IAS 39 og IFRS 9 1. januar 2018, og tilhørende balanseførte verdier.

(Beløp i NOK 1 000 000)

1. januar 2018	Målekategori under IAS 39	Målekategori under IFRS 9	Balanseført verdi under IAS 39	Balanseført verdi under IFRS 9
Fordringer på kredittinstitusjoner	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Amortisert kost	1 228	1 228
Fordringer på kredittinstitusjoner	Utlån og fordringer	Amortisert kost	9 172	9 172
Fordringer på kredittinstitusjoner			10 400	10 400
Utlån til kunder	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	79 648	79 648
Utlån til kunder	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Amortisert kost	89 129	89 106
Utlån til kunder	Utlån og fordringer	Amortisert kost	114 619	114 613
Utlån til kunder			283 396	283 367
Sertifikater og obligasjoner	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	90 181	90 181
Sertifikater og obligasjoner	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Amortisert kost	17 254	17 230
Sertifikater og obligasjoner	Holdt til forfall	Amortisert kost	10	10
Sertifikater og obligasjoner			107 445	107 421
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultatet—holdt for handelsformål	Virkelig verdi over resultatet	10 805	10 805
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultatet—virkelig verdi sikring	Virkelig verdi over resultatet—virkelig verdi sikring	671	671
Finansielle derivater			11 476	11 476
Sum finansielle eiendeler			412 717	412 664
Gjeld til kredittinstitusjoner	Andre forpliktelser	Amortisert kost	4 714	4 714
Obligasjonsgjeld	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Virkelig verdi (FVO) over resultatet og totalresultatet (egen kreditt)	154 365	154 365
Obligasjonsgjeld	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Amortisert kost	57 025	56 942
Obligasjonsgjeld	Andre forpliktelser—virkelig verdi sikring	Amortisert kost—virkelig verdi sikring	158 092	158 092
Obligasjonsgjeld			369 482	369 399
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultatet—holdt for handelsformål	Virkelig verdi over resultatet	19 720	19 720
Finansielle derivater	Virkelig verdi over resultatet—virkelig verdi sikring	Virkelig verdi over resultatet—virkelig verdi sikring	1 362	1 362
Finansielle derivater			21 082	21 082
Ansvarlig lånekapital	Virkelig verdi over resultatet (FVO)	Virkelig verdi (FVO) over resultatet og totalresultatet (egen kreditt)	2 008	2 008
Sum finansiell gjeld			397 286	397 203

Følgende tabell viser overgangseffekter, fordelt på dag 1 effekter i egenkapital og flytting mellom elementer i egenkapital.

(Beløp i NOK 1 000 000)

	Overgangseffekt i egenkapital—endring klassifisering	Overgangseffekt i egenkapital—forventet tap	Verdiendring egen kreditt fra resultatregnskap til andre inntekter og kostnader*
Utlån til kunder	-18	-10	
Sertifikater og obligasjoner	-23	-1	
Obligasjonsgjeld og ansvarlig lånekapital	84		-480

*Verdiendring for gjeld som skyldes endring i egen kredittverdighet utgjøres av endring i pris på utstedt obligasjon i USD termer, i form av påslag over flytende USD rente. Dette inkluderer verdiendring for swap i fundingpakker, basert på at banken utsteder gjeld konvertert til amerikanske dollar.

NOTER TIL ÅRSREGNSKAPET

NOTE 1

NETTO RENTEINNTEKTER

(Beløp i NOK 1 000 000)

2017	Totalt	Til virkelig verdi			Holdt til forfall	Utlån og fordringer	Andre forpliktelser
		FVO	Holdt for handelsfor- mål	Virkelig verdisik- ring			
Fordringer på kredittinstitusjoner	-3	-4	0	0	0	1	0
Utlån til kunder	4 844	3 123	0	0	0	1 721	0
Sertifikater og obligasjoner	423	391	0	0	0	32	0
Finansielle derivater	579	0	594	-15	0	0	0
Sum renteinntekter	5 843	3 510	594	-15	0	1 754	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	1	1	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	8 818	6 326	0	0	0	0	2 492
Finansielle derivater	-5 198	0	-4 591	-607	0	0	0
Ansvarlig lånekapital	60	60	0	0	0	0	0
Sum rentekostnader	3 681	6 387	-4 592	-607	0	0	2 492
Netto renteinntekter	2 162	-2 877	5 185	592	0	1 754	-2 492

2016	Totalt	Til virkelig verdi			Holdt til forfall	Utlån og fordringer	Andre forpliktelser
		FVO	Holdt for handelsfor- mål	Virkelig verdisik- ring			
Fordringer på kredittinstitusjoner	-20	-20	0	0	0	0	0
Utlån til kunder	4 933	3 293	0	0	0	1 639	0
Sertifikater og obligasjoner	562	496	0	0	0	66	0
Finansielle derivater	142	0	192	-50	0	0	0
Sum renteinntekter	5 617	3 769	192	-50	0	1 706	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	1	1	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	10 563	8 308	0	0	0	0	2 256
Finansielle derivater	-7 098	0	-6 493	-606	0	0	0
Ansvarlig lånekapital	64	64	0	0	0	0	0
Sum rentekostnader	3 530	8 373	-6 493	-606	0	0	2 256
Netto renteinntekter	2 087	-4 604	6 685	556	0	1 706	-2 256

NOTE 2

PROVISJONSKOSTNADER OG KOSTNADER VED BANKTJENESTER

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Kostnader ved banktjenester	20	18
Andre transaksjonskostnader	13	14
Sum provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	32	32

NOTE 3

NETTO UREALISERTE VERDIENDRINGER PÅ FINANSIELLE INSTRUMENTER

(Beløp i NOK 1 000 000)

2017	Totalt	Til virkelig verdi			Utlån og fordringer	Andre forpliktelser
		FVO	Holdt for handelsformål	Virkelig verdisikring		
Utlån til kunder	760	760	0	0	0	0
Sertifikater og obligasjoner	71	60	0	0	11	0
Finansielle derivater	2 271	0	3 050	-779	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	-3 231	-4 046	0	0	0	815
Ansvarlig lånekapital	-34	-34	0	0	0	0
Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter	-163	-3 260	3 050	-779	11	815

2016	Totalt	Til virkelig verdi			Utlån og fordringer	Andre forpliktelser
		FVO	Holdt for handelsformål	Virkelig verdisikring		
Utlån til kunder	-1 542	-1 542	0	0	0	0
Sertifikater og obligasjoner	-185	-158	0	0	-27	0
Finansielle derivater	3 247	0	3 962	-716	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	-2 564	-3 274	0	0	0	711
Ansvarlig lånekapital	70	70	0	0	0	0
Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter	-974	-4 904	3 962	-716	-27	711

Endringer i virkelig verdi oppstår som følge av endringer i markedsparametre - i hovedsak kurser på obligasjoner, markedsrenter, kredittspreader, basisswapspreader og valutakurser, og reflekteres i balanseført verdi og i resultatregnskapet. Siden Kommunalbanken tar svært begrenset valutarisiko og renterisiko, vil endringene i tilhørende markedsparametrene i all hovedsak være symmetriske på eiendels- og gjeldssiden av balansen og derfor i liten grad gi nettoeffekter i resultatet. Endringer i kredittspreader for investeringer i likviditetsporteføljen og for egne utstedte obligasjoner, påvirker imidlertid resultatet betydelig. På samme måte vil også endringer i basisswaper kunne gi vesentlige nettoeffekter i resultatet.

Av netto urealiserte tap i 2017 på 163 mill kroner bidrar innlån og tilknyttede derivater med et tap på 756 millioner kroner. Tapet skyldes i hovedsak inngang i kredittspreader på utstedte obligasjoner og inngang i basisspreader mellom USD og den valuta obligasjonen er utstedt i. Basisspreader påvirker verdien av derivater som benyttes for å konvertere innlån i lokal valuta til USD. Videre bidrar utgang i basisspreader USD-NOK, som påvirker verdien av derivater som benyttes for å konvertere innlån i USD til norske kroner noe til tapet. Tapet motvirkes av urealiserte gevinster på investeringer og utlån til kunder på henholdsvis 106 mill kroner og 488 mill kroner. Netto urealiserte tap på 974 mill kroner i 2016 stammet fra utlån til kunder og innlån og tilhørende derivater. Dersom endringene i virkelig verdi realiseres ved salg, tilbakekjøp eller terminering før forfall blir resultateffekten presentert som "Netto gevinst/(tap) på markedstransaksjoner" i resultatregnskapet.

Finansielle derivater i virkelig verdi sikring, jf Note 13 Sikringsbokføring, måles til virkelig verdi over resultatet. De tilhørende sikringsobjektene omfatter 158,1 milliarder kroner i Obligasjonsgjeld, som er klassifisert som Andre forpliktelser og måles til amortisert kost. Endringer i virkelig verdi for sikringsobjektet som skyldes sikret risiko justerer balanseført verdi og resultatføres på linjen "Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter".

NOTE 4

NETTO GEVINST/(TAP) PÅ MARKEDSTRANSAKSJONER

(Beløp i NOK 1 000 000)

Kommunalbanken gjennomfører i noen grad transaksjoner som innebærer realiseringer av enten eiendeler eller gjeld. Dette består i salg av verdipapirer fra likviditetsporteføljen eller tilbakekjøp av utstedte obligasjoner. Realisert gevinst/tap presenteres på resultatlinjen Netto gevinst/tap på markedstransaksjoner.

	2017	2016
Gevinst/(tap) ved tilbakekjøp av egne obligasjoner og terminering av tilhørende finansielle derivater	3	5
Gevinst/(tap) ved salg av verdipapirer og terminering av finansielle derivater	6	10
Netto gevinst/(tap) på markedstransaksjoner	9	15

NOTE 5

LØNN OG ADMINISTRASJONSKOSTNADER

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Lønn	76	73
Arbeidsgiveravgift	15	10
Pensjonskostnader	7	12
Andre ytelser	1	3
Administrasjonskostnader	33	27
Sum lønn og administrasjonskostnader	132	125
<i>Gjennomsnittlig antall årsverk</i>	<i>74</i>	<i>70</i>

Arbeidsgiveravgift inkluderer finansskatt med 5,0% fra 1. januar 2017. Dette innebærer at total arbeidsgiveravgift er på 19,1% fra 2017.

NOTE 6

GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Styret vil legge følgende erklæring om lønn og godtgjørelse til ledende ansatte frem for generalforsamlingen:

Godtgjørelsesordningen til ledende ansatte

Kommunalbankens godtgjørelsespolitikk for ledende ansatte er forankret i bankens verdigrunnlag, personalpolitikk og i tråd med eiers forventninger til selskapet og dets system for samlet godtgjørelse til bankens øverste ledere. Hovedprinsippene for fastsettelse av lønn til ledende ansatte er at samlet godtgjørelse skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende sammenlignet med tilsvarende selskaper i bank- og finanssektoren.

Godtgjørelsesordningen for ledende ansatte følger bestemmelsene i finansforetaksloven 1), forskrift om finansforetak og finanskonsern 2) presisert i rundskriv 3) fra Finanstilsynet og statens retningslinjer for lederlønn 4).

Godtgjørelsesordningen for alle ansatte, inkludert ledende ansatte, består av fastlønn, variabel lønn, pensjonsytelser og andre naturalytelser, herunder personalforsikring, avis, mobiltelefon samt tilgang til en boliglansordning. Banken har ingen aksjeprogrammer eller opsjoner. Fastlønnen er hovedelementet i godtgjørelsesordningen. Styret fastsetter årlig kvantitative kriterier for variabel lønn for kommende regnskapsår som kan gi en utbetaling i påfølgende regnskapsår på inntil 1,5 månedslønner for alle ansatte.

Fastlønnen til alle ansatte justeres årlig med virkning fra 1. januar etter en samlet vurdering av resultater, bidrag til felles måloppnåelse, etterlevelse av bankens verdier og for personalledere også lederferdigheter.

Ledende ansatte er definert som administrerende direktør og dennes ledergruppe, jf. tabellene.

Styringssystem og beslutningsprosess

Styret har nedsatt et saksforberedende utvalg – kompensasjonsutvalget – som forbereder styrets behandling av prinsipielle spørsmål knyttet til godtgjørelsesordningen, retningslinjer for variabel lønn og retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte. Styret har fastsatt instruks for utvalget. Utvalgets referater legges frem for styret. Kompensasjonsutvalget har fire medlemmer og oppnevnes årlig av og blant styrets medlemmer. Ved utgangen av 2017 besto utvalget av Else Bugge Fougner (leder), Rune Midtgaard, Petter Steen jr. og Jarle Byre (ansattes representant).

Styret fastsetter årlig retningslinjer for lønn til ledende ansatte samt retningslinjer for variabel lønn. Banken foretar årlig en gjennomgang av praktiseringen av den variable delen av godtgjørelsesordningen i en skriftlig rapport som gjennomgås av internervisor i tråd med finansforetaksforskriften.

Styret fastsetter godtgjørelse til administrerende direktør. Administrerende direktør fastsetter godtgjørelse til øvrige ledende ansatte innenfor rammen av styrets retningslinjer der styrets innspill medtas i vurderingen før endelig fastsettelse. Administrerende direktørs beslutning legges deretter frem for styret til orientering.

Samlede ytelser til bankens ledende ansatte i 2017

Fastlønn

Fastlønnen inkluderer i 2017 en ordinær lønnsjustering.

Variabel lønn

Retningslinjene, herunder kriterier for variabel lønn for alle ansatte i banken ble vedtatt av styret i desember 2016 for regnskapsåret 2017. Disse har gitt alle ansatte en variabel lønn på 1,5 månedslønner, som vedtas av styret etter årsregnskapet 2017 er vedtatt.

Andre ytelser

Andre ytelser består av forsikringsordninger, mobiltelefon, avisabonnement, o.l. på samme vilkår som for øvrige ansatte. Forsikringsordningene omfatter personalforsikringer, herunder helseforsikring, reiseforsikring samt uføre- og etterlatteforsikring opp til gjeldende fastlønnnivå.

Administrerende direktør og utlånsdirektør har en årlig bilgodtgjørelse på hhv. 130.000 og 50.000 kroner.

Administrerende direktør har under gitte forutsetninger en etterlønnsavtale tilsvarende ett års fastlønn.

Pensjon

Ledende ansatte var frem til 31.12.17 medlem av den ytelsesbaserte offentlige tjenestepensjonsordningen i KLP for lønn under 12G. Denne ordningen gir med 30 års opptjeningsstid rett til levealdersjustert alderspensjon på 66% av pensjonsgrunnlaget på fratredelsestidspunktet. Ordningen inkluderer også uføre- og etterlattepensjon samt avtalefestet tidligpensjon.

Fra og med 01.01.2018 er pensjonsordningen endret til en innskuddsbasert ordning hos Storebrand Livsforsikring AS. Den nye ordningen gjelder alle ansatte, med unntak av de som er 55 år eller eldre per 01.01.2018 og ansatte som var delvis uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepenger på tidspunktet for opprettelse av innskuddspensjonsordningene. Disse omfattes av tidligere ordning i KLP. Innskuddspensjonsordningen ble etablert med innskuddssatser på 7% for lønn 0-7,1 G og 18% for lønn mellom 7,1 G og 12 G. AFP i privat sektor tilknyttet fellesordningen tilbys dersom tariffavtale inngås. Tilhørende forsikringsdekninger inngår i ordningen og omfatter herunder uførepensjonsordning med barnetillegg uten fripoliseoppbygging, barnepensjon og gruppelevsforikring/dødsfallserstatning. Ansatte som etter endringen er estimert å få en lavere forventet alderspensjon ved 67 år i den nye ordningen sammenlignet med den ytelsesbaserte ordningen er blitt innrømmet en delvis kompensasjon (30%) som utbetales løpende over to år forutsatt at den ansatte fremdeles arbeider hos Kommunalbanken på utbetalingstidspunktet.

1) Lov om finansforetak og finanskonsern, 2) Forskrift om finansforetak og finanskonsern, 3) Rundskriv 15/2014 fra Finanstilsynet, 4) Retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i foretak og selskaper med statlig eierandel (NFD 13.2.2015)

(Beløp i NOK 1 000)

2017

Godtgjørelse til ledende ansatte	Avtalt fastlønn	Utbetalt fastlønn*	Variabel lønn opptjent i perioden**	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening
Kristine Falkgård Administrerende direktør	2 967	3 056	371	198	196
Sigbjørn Birkeland Direktør kapitalmarkeder (fra 01.08.2017)	1 950	813	102	17	61
Jannicke Trumpy Granquist Økonomidirektør / CFO	1 845	1 885	231	40	157
Tor Ole Steinsland Direktør kommunikasjon og samfunnskontakt	1 261	1 290	158	39	163
Håvard Thorstad Direktør risikostyring	1 707	1 740	213	40	151
Ilse Margarete Bache Direktør teknologi og operasjoner	1 435	1 493	179	34	161
Lars Strøm Prestvik Utlånsdirektør	1 547	1 583	193	112	154
Morten Hatlem Direktør for organisasjon, strategi og digital utvikling (fra 01.09.17)	1 400	467	58	8	48
Thomas Yul Hanssen Leder juridisk og regulatorisk (fra 01.04.17)	1 300	973	122	38	115
Sum godtgjørelse til ledende ansatte	15 412	13 299	1 627	525	1 206
Sum godtgjørelse til ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering		16 582	2 039	560	2 265
Sum godtgjørelse til ansatte med kontrolloppgaver		20 635	2 687	473	2 882

*11 måneder fastlønn og feriepenger basert på fjorårets lønn **Utbetales i påfølgende år

2016

Godtgjørelse til ledende ansatte	Avtalt fastlønn	Utbetalt fastlønn*	Variabel lønn opptjent i perioden**	Andre ytelser	Årets pensjonsopptjening
Kristine Falkgård Administrerende direktør	2 895	3 075	361	200	192
Martin Spillum Direktør finansmarkeder (til 30.10.2016)	2 381	2 462	298	134	172
Jannicke Trumpy Granquist Økonomidirektør/CFO	1 791	1 830	224	49	150
Tor Ole Steinsland Direktør kommunikasjon og samfunnskontakt	1 233	1 266	154	39	157
Håvard Thorstad Direktør risikostyring	1 683	1 651	210	31	166
Ilse Margarete Bache Stabsdirektør	1 412	1 470	177	46	142
Lars Strøm Prestvik Utlånsdirektør	1 505	1 546	188	118	147
Sum godtgjørelse til ledende ansatte	12 900	13 300	1 612	617	1 126
Sum godtgjørelse til ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering		17 239	1 886	590	2 317
Sum godtgjørelse til ansatte med kontrolloppgaver		21 450	2 775	517	2 711

*11 måneder fastlønn og feriepenger basert på fjorårets lønn **Utbetales i påfølgende år

Styrehonorar	2017	2016
Styreleder Else Bugge Fougner 1) 3)	414	405
Styrets nestleder Martin Skancke 3)	270	264
Styremedlem Nanna Egidius 2)	202	197
Styremedlem Martha Takvam 2) 3)	317	310
Styremedlem Rune Sollie (til 03.06.16) 2)	-	98
Styremedlem Rune Midtgaard 1) 2)	244	210
Styremedlem Petter Steen jr. (fra 05.06.15) 1)	187	162
Styremedlem Brit Rugland. (fra 03.06.16) 2)	202	100
Styremedlem ansattes representant Jarle Byre 1)	161	182
Styremedlem ansattes representant Marit Urmo Harstad (til 03.06.16)	-	70
Styremedlem ansattes representant May-Iren Walstad Wassås (fra 03.06.16)	145	72
Styremedlem ansattes vararepresentant Andreas Alestrøm (fra 05.06.17)	6	0
Sum styrehonorar	2 148	2 070

1) Medlem av kompensasjonsutvalget

2) Medlem av revisjonsutvalget

3) Medlem av risikoutvalget

Honorar til kontrollkomiteen	2017	2016
Kontrollkomiteens leder Kjell Inge Skaldebø (til 03.06.16)	0	29
Medlem Anne-Ma Tostrup Smith (til 03.06.16)	0	18
Medlem Ole Rødal (til 03.06.16)	0	18
Varamedlem Roy Jevard (til 03.06.16)	0	18
Sum honorar til kontrollkomiteen	0	83

Honorar til representantskapet	2017	2016
Leder Svein Ludvigsen	24	23
Medlemmer	70	73
Sum honorar til representantskapet	94	96

Revisjonshonorar	2017	2016
Lovpålagte revisjonstjenester	866	983
Andre attestasjonsoppgaver	1 156	981
Skatterådgivning	490	520
Andre tjenester utenfor revisjon*	1 087	57
Sum revisjonshonorar eks MVA	3 599	2 541

*Andre tjenester utenfor revisjonen i 2017 er regnskapsrelatert bistand knyttet til Kommunalbankens implementering av den nye regnskapsstandarden IFRS 9.

NOTE 7

PENSJONER

(Beløp i NOK 1 000)

Kommunalbanken har per 31.12.17 en kommunal tjenestepensjonsordning for alle ansatte som dekkes gjennom en kollektiv pensjonsforsikring i Kommunal Landspensjonskasse (KLP). Pensjonsordningen omfatter alderspensjon, uførepensjon, ektefelle- og barnpensjon. Pensjonsordningen samordnes med folketrygdens ytelser. Pensjonsordningen oppfyller kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Tjenestepensjonen gir rett til en brutto pensjonsytelse på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget på fratredelsestidspunktet justert for levealder. Full opptjeningstid er 30 år. Kommunalbanken har en ordning med avtalefestet pensjon (AFP) som er medtatt i beregningen av pensjonsforpliktelsen. Ordningen med driftspensjon for lønn over 12G er lukket med virkning fra 1. april 2011, og ble i 2015 avsluttet for ansatte som på dette tidspunktet var omfattet av ordningen.

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelse inkluderer arbeidsgiveravgift.

Eiendelene i tjenestepensjonsordningen er plassert i en kollektiv portefølje og kan ikke spesifiseres med hensyn på aktivaklasser.

Fra og med 01.01.2018 er Kommunalbankens pensjonsordning endret til en innskuddsbasert ordning. Den nye ordningen gjelder alle ansatte, med unntak av de som er 55 år eller eldre per 01.01.2018 og ansatte som var delvis uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepenger på tidspunktet for opprettelse av innskuddspensjonsordningene. Disse omfattes fortsatt av ovennevnte tjenestepensjonsordning i KLP. Innskuddspensjonsordningen ble etablert med innskuddssatser på 7% for lønn 0-7,1 G og 18% for lønn mellom 7,1 G og 12 G. AFP i privat sektor tilknyttet fellesordningen vil tilbys dersom tariffavtale inngås. Ansatte som etter endringen er estimert å få en lavere forventet alderspensjon ved 67 år i den nye ordningen sammenlignet med den ytelsesbaserte ordningen, er blitt innrømmet en delvis kompensasjon (30%). Kompensasjonen er beregnet ved overgangstidspunktet 1.1.18 basert på estimert reduksjon i pensjonen og er endelig fastsatt. Utbetalingen av kompensasjonen vil skje løpende over to år og forutsetter at den ansatte arbeider hos Kommunalbanken på utbetalingstidspunktet. Kompensasjonen blir periodisert over disse to årene.

Endringen i pensjonsordning for 62 av 74 ansatte ved årsskiftet utgjør en planendring som medfører en inntektsføring som beløper seg til 6,8 mill kroner per 31.12.17, og en tilhørende redusert pensjonsforpliktelse i balansen for Kommunalbanken. Ny pensjonsordning innebærer kostnader fra og med 2018.

Økonomiske forutsetninger for beregning av pensjonsforpliktelse og pensjonskostnader	31.12.2017	31.12.2016
Diskonteringsrente	2,40 %	2,60 %
Forventet lønnsvekst	2,50 %	2,50 %
Forventet G-regulering	2,25 %	2,25 %
Forventet pensjonsregulering	1,48 %	1,48 %

Kommunalbanken har benyttet obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) i det norske markedet som grunnlag for å fastsette diskonteringsrenten for 2017 og 2016. De aktuarmessige forutsetningene er basert på vanlige benyttede forutsetninger når det gjelder demografiske faktorer.

Pensjonskostnader	Kollektiv ordning		Pensjon over drift	
	2017	2016	2017	2016
Nåverdi av årets opptjening	9 877	8 934	0	0
Netto rentekostnad	1 099	1 027	438	443
Administrasjonskostnader	271	249	0	0
Arbeidsgiveravgift	1 586	1 440	62	62
Planendring ved overgang til innskuddspensjon	-6 791	0	0	0
Sum pensjonskostnader	6 041	11 649	499	505
Estimatavvik via andre innregnede inntekter og kostnader	320	902	506	273
Netto pensjonskostnader	6 361	12 551	1 005	778

Pensjonsforpliktelse	Kollektiv ordning		Pensjon over drift	
	2017	2016	2017	2016
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	117 487	107 371	17 598	16 958
Pensjonsmidler	-91 700	-78 422	0	0
Arbeidsgiveravgift	3 636	4 082	2 481	2 391
Netto pensjonsforpliktelse	29 424	33 031	20 079	19 349

Endring i pensjonsforpliktelse	Kollektiv ordning		Pensjon over drift	
	2017	2016	2017	2016
Pensjonsforpliktelse per 1. januar	33 031	29 900	19 349	18 840
Netto pensjonskostnad	6 361	12 551	1 005	778
Innbetalt premie inkl arbeidsgiveravgift	-9 969	-9 419	-275	-270
Netto pensjonsforpliktelse per 31. desember	29 424	33 031	20 079	19 349

Endring i virkelig verdi av pensjonsmidler	Kollektiv ordning		Pensjon over drift	
	2017	2016	2017	2016
Virkelig verdi av pensjonsmidler per 1.januar	78 422	68 608	0	0
Renteinntekt	1 931	1 762	0	0
Aktuariell gevinst/tap på pensjonsmidlene	4 320	996	0	0
Administrasjonskostnad	-271	-249	0	0
Innbetalt premie	8 737	8 255	241	237
Utbetalinger	-1 440	-951	-241	-237
Virkelig verdi av pensjonsmidler per 31.desember	91 700	78 422	0	0

NOTE 8

SKATT

(Beløp i NOK 1 000 000)

Skattesatsen ble redusert fra 27% til 25% fra og med 2016.

	2017	2016
Betalbar skatt på periodens resultat*	220	0
Endring i utsatt skatt	539	230
Endring i utsatt skatt som følge av endring i ligning for tidligere år	-315	0
Effekt av redusert skattesats som følge av endring i ligning for tidligere år	-89	0
Sum skattekostnad	354	230

*Endring i betalbar skatt fra poster ført mot egenkapital (fondsobligasjon) reduserer betalbar skatt per 31.12.17 i balansen til 214 millioner kroner.

Avstemming av effektiv skattesats	2017	2016
Resultat før skatt	1 783	919
Beregnet skattekostnad	446	230
Effekt av redusert skattesats som følge av endring i ligning for tidligere år	-89	0
Permanente forskjeller	-2	0
Skattekostnad	354	230
Effektiv skattesats	20 %	25 %

Utsatt skatt og utsatt skattefordel	2017	2016
Utsatt skatt/(utsatt skattefordel) per 1. januar	12	-201
Endring i utsatt skatt resultatregnskap	539	230
Endring i utsatt skatt, fra poster ført via andre innregnede inntekter og kostnader	0	0
Endring i utsatt skatt, fra poster ført mot egenkapital (fondsobligasjon)	0	-17
Utsatt skatt/(utsatt skattefordel) per 31. desember (25%)	551	12

Midlertidige forskjeller	2017	2016
Anleggsmidler	-6	-4
Pensjonsforpliktelse	-50	-52
Regnskapsmessige avsetninger	-11	-10
Tidfesting av rentegevinst/tap på finansielle derivater	1 055	2 597
Tidfesting av over-/underkurs på finansielle instrumenter	-4 734	-1 602
Urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter	-574	-411
Tidfesting av valuta gevinst/-tap på finansielle instrumenter	9 905	7 900
Fremførbart skattemessig underskudd	-3 384	-8 370
Sum midlertidig forskjell	2 202	48
Utsatt skatt/(utsatt skattefordel)	551	12

Kommunalbanken mottok i november 2017 vedtak om endring av ligning for inntektsåret 2014. Endringen gjelder skattemessig periodisering av finansielle instrumenter, først og fremst ved praktiseringen av realisasjonsprinsippet på valutaelementet i finansielle instrumenter, samt skattemessig sikring. I regnskapet for 2017 har Kommunalbanken innrettet seg etter skattemyndighetenes vedtak, og dermed regnskapsført endringer i utgående midlertidige forskjeller for finansielle instrumenter, i tråd med vedtaket.

Vedtaket om endring av ligning for 2014 fører til at opprinnelig skattepliktig inntekt for 2014 og 2015, hvor skattesatsen var 27%, utsettes til 2016 eller senere, hvor skattesatsen er 25%. Effekten av dette er en reduksjon av skattekostnaden på 89 millioner kroner, som innregnes i 2017 basert på skatteetatens vedtak. Dette gir en effektiv skattesats på 20% for 2017, se tabellen Avstemming av effektiv skattesats over.

Skattemyndighetenes vedtak innebærer en endret periodisering/tidfesting av skattemessig inntekt/kostnad over tid, men ingen endring i hva som er skattemessig inntekt/kostnad over instrumentenes levetid. Det er Kommunalbankens oppfatning at skatteetatens vedtak vil kunne gi større og mer volatile midlertidige forskjeller og skattebetalinger, men ikke ha vesentlig effekt for bankens skattekostnad, med unntak av ved endringer i skattesats.

NOTE 9

LEIEAVTALER

(Beløp i NOK 1 000 000)

Fremtidig minsteleie	2017	2016
Under 1 år	7	6
1-5 år	6	17
Over 5 år	0	0
Sum fremtidig minsteleie	13	23

Leieavtaler kostnadsført i perioden **7**   **7**

Operasjonelle leieavtaler hvor Kommunalbanken er en leietaker relaterer seg hovedsakelig til leie av kontorlokaler i Haakon VIIIs gate i Oslo.

NOTE 10

KLASSIFISERING AV FINANSIELLE INSTRUMENTER

(Beløp i NOK 1 000 000)

2017	Totalt	Til virkelig verdi			Holdt til forfall	Utlån og fordringer	Andre forpliktelser
		FVO	Holdt for handelsformål	Virkelig verdisikring			
Fordringer på kredittinstitusjoner	10 400	1 228	0	0	0	9 172	0
Utlån til kunder	283 396	168 777	0	0	0	114 619	0
Sertifikater og obligasjoner	107 445	107 435	0	0	10	0	0
Finansielle derivater	11 476	0	10 805	671	0	0	0
Sum finansielle eiendeler	412 717	277 440	10 805	671	10	123 791	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 714	0	0	0	0	0	4 714
Sertifikater og andre kortsiktige låneopp- tak	0	0	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	369 482	211 390	0	0	0	0	158 092
Finansielle derivater	21 082	0	19 720	1 362	0	0	0
Ansvarlig kapital	2 008	2 008	0	0	0	0	0
Sum finansiell gjeld	397 286	213 398	19 720	1 362	0	0	162 806

2016	Totalt	Til virkelig verdi			Holdt til forfall	Utlån og fordringer	Andre forpliktelser
		FVO	Holdt for handelsformål	Virkelig verdisikring			
Fordringer på kredittinstitusjoner	16 182	5 208	0	0	0	10 974	0
Utlån til kunder	267 521	164 748	0	0	0	102 773	0
Sertifikater og obligasjoner	118 550	117 414	0	0	21	1 115	0
Finansielle derivater	15 921	0	14 955	966	0	0	0
Sum finansielle eiendeler	418 174	287 370	14 955	966	21	114 864	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	7 584	0	0	0	0	0	7 584
Sertifikater og andre kortsiktige låneopp- tak	0	0	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	369 933	223 710	0	0	0	0	146 223
Finansielle derivater	26 275	0	25 246	1 029	0	0	0
Ansvarlig kapital	1 974	1 974	0	0	0	0	0
Sum finansiell gjeld	405 765	225 684	25 246	1 029	0	0	153 807

NOTE 11

FINANSIELLE INSTRUMENTER MÅLT TIL VIRKELIG VERDI

(Beløp i NOK 1 000 000)

2017	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Fordringer på kredittinstitusjoner	0	1 228	0	1 228
Utlån til kunder	0	99 464	69 313	168 777
Sertifikater og obligasjoner	85 910	20 951	574	107 435
Finansielle derivater	0	8 754	2 722	11 476
Sum finansielle eiendeler til virkelig verdi	85 910	130 397	72 609	288 916
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	7 980	123 251	80 159	211 390
Finansielle derivater	0	8 177	12 905	21 082
Ansvarlig lånekapital	0	0	2 008	2 008
Sum finansielle forpliktelser til virkelig verdi	7 980	131 428	95 072	234 479

For sertifikater og obligasjoner allokert til nivå 1 31.12.17 er beholdninger for 22 mrd kroner overført fra nivå 2 til nivå 1 i perioden.

2016	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Fordringer på kredittinstitusjoner	0	5 208	0	5 208
Utlån til kunder	0	99 019	65 728	164 747
Sertifikater og obligasjoner	58 275	56 628	2 511	117 414
Finansielle derivater	0	13 507	2 414	15 921
Sum finansielle eiendeler til virkelig verdi	58 275	174 363	70 653	303 291
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	0	146 853	76 857	223 710
Finansielle derivater	0	5 909	20 366	26 275
Ansvarlig lånekapital	0	0	1 974	1 974
Sum finansielle forpliktelser til virkelig verdi	0	152 762	99 197	251 959

Det var ingen vesentlige overføringer mellom Nivå 1 og Nivå 2 i perioden.

Opplysninger om virkelig verdi

Benyttede metoder for fastsettelse av virkelig verdi faller inn under tre kategorier, som reflekterer forskjellig grad av verdsettelsesusikkerhet:

Nivå 1: Bruk av noterte priser i aktive markeder.

Nivå 2: Bruk av verdsettelsesmetoder med observerbare markedsdata som input

Nivå 3: Bruk av verdsettelsesmetoder hvor input er basert på vesentlig grad av ikke-observerbare data/estimer.

Verdsettelsesmetoder benyttet i verdifastsettelse i Nivå 2 og 3 inkluderer diskontering av fremtidige kontantstrømmer og opsjonspringsmodeller, som bruker både observerbare markedsdata og estimer som inndata. Alle endringer i virkelig verdi justerer balanseført verdi av eiendeler og forpliktelser og resultatføres på linjen "Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter".

Banken har utarbeidet overordnede og utfyllende retningslinjer for verdsettelse som beskriver prinsipper for verdsettelse av finansielle instrumenter. Hovedprinsippet er at virkelig verdi skal måles til den verdi eiendelen kan selges eller gjeld kjøpes tilbake/overføres, og at det i så stor grad som mulig skal benyttes observerbare data i verdsettelsen og gjøres kvalitetssikring mot alternative kilder. Retningslinjene angir også hyppigheten av verdsettelsen av forskjellige instrumenttyper og prosedyrer for kontroll av virkelig verdi.

Fordringer på kredittinstitusjoner

Fordringer på kredittinstitusjoner målt til virkelig verdi inkluderer kortsiktige pengemarkedsplasseringer med avtalt løpetid gjort med andre finansinstitusjoner. Grunnet kort løpetid er den virkelige verdien tilnærmet lik hovedstol. Disse plasseringene allokteres til nivå 2.

Utlån til kunder

Nivå 2: Korte sertifikatlån og Nibor-lån med flytende margin har løpetid og/eller rentebetingelser som gir kunden større fleksibilitet til å bytte kredittgiver dersom markedsbetingelsene endrer seg. Dette medfører større konkurranse og bedre likviditet i lånemarkedet, og gjør at observerbare priser på nye lån kan benyttes som input i verdsettelse av disse utlansproduktene.

Nivå 3: Fastrentelån innvilges på individuell basis og omsettes ikke i et aktivt annenhåndsmarked. Observerbare markedspriser er dermed ikke tilgjengelig etter kontraktsinngåelse på de fleste lån. Et vesentlig element i verdifastsettelsen av slike lån er kreditttrisikopåslag, som estimeres på hver balansedato. Kredittrisikoen anses å være lik for alle norske kommuner. I fravær av observerbare kredittspreader gjør ledelsen forutsetninger og estimerer relevante kreditttrisikopåslag for forskjellige løpetider basert på priser på lån gitt i en periode nærmere balansedagen. Det benyttes lån fra en begrenset tidsperiode inntil rapporteringstidspunktet ved fastsettelse av kredittpåslaget for å sikre tilstrekkelige data og representative estimater. I tillegg gjøres det en vurdering av om forhold opp mot balansedagen tilsier at den valgte tidsperioden ikke tilstrekkelig reflekterer markedsforholdene på rapporteringstidspunktet.

Sertifikater og obligasjoner

Verdifastsettelse basert på noterte priser i et aktivt marked med flere villige kjøpere og selgere gir et estimat på virkelig verdi med lavest grad av verdsettelsesusikkerhet (nivå 1). Som input for Nivå 1-verdsettelse benyttes priser på sertifikater og obligasjoner stilt av internasjonale datatilbydere (Bloomberg), som representerer faktiske markedstransaksjoner.

Virkelig verdi av sertifikater og obligasjoner uten tilstrekkelig grad av noterte priser i et aktivt marked på balansedato beregnes ved å diskontere fremtidige kontantstrømmer med diskonteringsrenter av observerbare pengemarkedsrenter. Diskonteringsrentene justeres for kreditt- og likviditetsrisiko knyttet til de aktuelle verdipapirene basert på i så stor grad som mulig observerbare markedsdata. Justeringen for kreditt- og likviditetsrisiko foretas for grupper av verdipapirer basert på utsteders rating, valuta, løpetid, underliggende eksponering og geografisk beliggenhet. På hver rapporteringsdato allokterer ledelsen plasseringene til nivå kategori. I noen grad, i tilfeller med lite aktivitet i markedet for verdipapiret eller tilsvarende verdipapirer, benyttes ikke-observerbare estimerte kreditttrisikopåslag. Der dette er vesentlig for verdsettelsen allokteres verdipapiret til nivå 3, noe som reflekterer betydelig usikkerhet knyttet til fastsettelsen av virkelig verdi. For mer informasjon om input i virkelig verdiberegning, se Regnskapsprinsipper.

Obligasjonsgjeld

Obligasjonsgjelden deles inn i fire hovedgrupper ut fra hvilket innlansprodukt og derav lånedokumentasjon som benyttes. De fire gruppene er offentlige (noterte) benchmark-lån i USD og Euro, lån i offentlige nisjemarkeder, privat plasserte lån og retail lån. De to første gruppene karakteriseres av offentlige (noterte) syndikerte lån i ulike valutaer hvor utstedelsens størrelse utgjør den primære forskjellen mellom de to gruppene. For noterte benchmark obligasjoner finnes det noterte priser i et aktivt marked slik at disse anses å tilhøre nivå 1, med begrenset verdsettelsesusikkerhet. Disse er i hovedsak sikringsbokført, se note 12 og 13. For lån i offentlige nisjemarkeder finnes det også til dels noterte priser, men aktiviteten og likviditeten anses noe lavere slik at det vurderes at verdsettelsen i hovedsak gjøres ved bruk av modeller med bruk av observerbare markedsdata. Slike utstedte obligasjoner anses å tilhøre nivå 2, og innehar noe verdsettelsesusikkerhet. For disse obligasjonslånene benyttes en diskontert kontantstrøm modell i fastsettelsen av virkelig verdi, der input er markedsrenter, noterte priser og priser på sammenlignbare instrumenter justert for forskjeller i løpetid, størrelse og valuta. Priser på nye utstedelser benyttes i tillegg som en viktig indikator i verdsettelsen, samt at banken gjør ikke-bindende prisforespørsler mot meglere.

Den tredje gruppen er privatplasserte lån hvor obligasjonens betingelser spesialtilpasses en enkelt investor. Den siste hovedgruppen er retail lån, dvs. lån solgt til ikke-profesjonelle aktører. Obligasjonslånene i disse to gruppene er ikke noterte og omsettes normalt ikke i annenhåndsmarkedet. I tillegg er dette i stor grad strukturerte produkter med opsjonselementer knyttet til aksjekurser, aksjeindekser, valutakurser eller råvarepriser. Noterte/observerbare priser er således ikke tilgjengelige for obligasjonen, og normalt benyttes ikke-observerbare data i vesentlig grad i verdsettelsen. Disse innlansstypene er allokert til Nivå 3 i verdsettelseshierarkiet, og innehar således betydelig usikkerhet knyttet til fastsettelsen av virkelig verdi. Valg av metode og relevante inndata for verdsettelsen er betinget av obligasjonslånets struktur og vilkår. Alle obligasjonslånene i disse gruppene verdsettes ved hjelp av en diskonteringsmetode, hvor inndata er markedsrenter og kredittpåslag utledet av prisene som stilles til meglere via bankens informasjonskanaler. Kredittpåslaget anses for disse gruppene som en ikke-observerbar parameter, dvs et estimat. For strukturerte obligasjoner med opsjonselementer benyttes i tillegg opsjonsprisindekser, for å beregne forventede kontantstrømmer. I disse tilfellene brukes markedsrenter, valutakurser, aksjekurser eller aksjeindeksverdier og implisitte eller historiske volatiliteter som parametere.

Finansielle derivater

Alle derivatkontrakter benyttes i økonomiske sikringer av rente- og valutarisiko og annen markedsrisiko i strukturerte innlån, og er unoterte OTC-kontrakter. For basisswapavtaler USD-NOK, USD-EUR og EUR-NOK, FX-swapper, renteswapper, FRA-avtaler og ordinære rente- og valutaswapper uten opsjonselementer fastsettes virkelig verdi ved å diskontere fremtidige kontantstrømmer med diskonteringsrenter utledet av observerbare markedsdata som basisspreader og swaprentekurver. Disse kontraktene allokteres til nivå 2, men med til dels stor grad av aktivitet i markedene for nye kontrakter og relevante markedsparametere. Rente- og valutaswapper eller renteswapper som er økonomisk sikring av strukturerte innlån og hvis avkastning er knyttet til utvikling i aksjekurs, aksjeindeks, valutakurs eller råvarepris og dermed inneholder en eller flere opsjonselementer, verdsettes som for tilhørende obligasjoner ved hjelp av en kombinasjon av diskontering av kontantstrømmer og opsjonsprisindekser. Disse allokteres til nivå 3 ved vesentlig bruk av ikke-observerbare inndata i form av volatiliteter.

Opplysninger om verdsettelsesmetoder (nivå 2 og 3)

De finansielle instrumentenes struktur og vilkår definerer hvilken verdsettelsesmetode som benyttes for å fastsette virkelig verdi. Virkelig verdi av instrumenter uten innebygde derivater eller opsjonselementer fastsettes ved hjelp av en diskonteringsmetode, hvor diskonteringsrenten utledes av relevante observerbare pengemarkedsrenter samt eventuelle andre vesentlige risikofaktorer som har betydning for verdiutviklingen. Dersom slike risikoparametere ikke kan observeres på balansedagen, kan ledelsen gjøre vurderinger og anvende estimater ved fastsettelse av virkelig verdi. De mest signifikante ikke-observerbare data benyttet i verdsettelse i Nivå 3, hvor ledelsen gjør vurderinger om anvendte estimater, er kreditttrisikopåslag for finansielle instrumenter (obligasjoner og utlån) som ikke omsettes i et aktivt marked. Finansielle instrumenter med innebygde derivater eller opsjonselementer verdsettes ved hjelp av en kombinasjon av en diskonteringsmetode og opsjonsprisindekser som bruker både markedsdata og estimater som inndata. For finansielle instrumenter som er i beholdningen over flere perioder, kontrolleres det om det har vært bevegelser mellom nivåene i virkelig verdi hierarkiet, ved hver periodeslutt.

Det gjøres analyser av virkelig verdi og periodens verdiendring ved periodeslutt, samt av bakgrunnen for utviklingen i virkelig verdi.

Avstemming av endringer i nivå 3

	Utlån til kunder	Sertifikater og obligasjoner	Obligasjons-Ansvarlig gjeld	låne-kapital	Finansielle derivater
Balansført verdi per 31. desember 2016	65 728	2 511	76 857	1 974	-17 952
Kjøp	0	164	-1 126	0	-1 717
Salg	0	0	0	0	0
Nye utstedelser	26 680	0	40 661	0	0
Nedbetaling	-23 221	- 760	-37 775	0	-6 081
Overføring til Nivå 3	1 149	871	0	0	0
Overføring ut av Nivå 3	-3 519	-3 491	0	0	0
Gevinst/tap resultatført i perioden	2 495	1 279	1 542	34	15 568
Balansført verdi per 31. desember 2017	69 313	574	80 159	2 008	-10 183

	Utlån til kunder	Sertifikater og obligasjoner	Obligasjons-Ansvarlig gjeld	låne-kapital	Finansielle derivater
Balansført verdi per 31. desember 2015	58 830	5 967	72 702	1 764	-27 421
Kjøp	0	6 255	- 925	0	-1 011
Salg	0	0	0	0	0
Nye utstedelser	30 857	0	33 974	2 051	0
Nedbetaling	-23 184	-7 223	-25 721	-1 787	3 642
Overføring til Nivå 3	1 874	6 309	0	0	0
Overføring ut av Nivå 3	-5 908	-7 560	0	0	0
Gevinst/tap resultatført i perioden	3 259	-1 236	-3 173	- 54	6 838
Balansført verdi per 31. desember 2016	65 728	2 511	76 857	1 974	-17 952

Beskrivelse av vesentlige ikke-observerbare data benyttet i verdsettelsen, innenfor nivå 3

I tilfeller med svært liten eller ingen markedsaktivitet for det relevante instrumentet baseres verdsettelsen i vesentlig grad på estimater som inndata til modellen. Det vesentligste estimatet omfatter et påslag til den relevante rentekurven. For egen obligasjonsgjeld inkluderer påslaget likviditetsrisiko, egen kredittisiko og markedsrisikoen i det aktuelle valutamarkedet. Målt i USD rente varierer påslagene fra LIBOR -89 bp for de laveste påslagene, til LIBOR +39 bp for de høyeste påslagene. For sertifikater og obligasjoner inkluderer rentepåslaget likviditetsrisiko, kredittisiko hos utsteder og markedsrisikoen i det aktuelle valutamarkedet. Målt i USD rente varierer påslagene fra LIBOR -12 bp til LIBOR +35 bp. Andre vesentlige ikke-observerbare inndata omfatter volatiliteter innenfor opsjonspringsmodeller, som benyttes for instrumenter med opsjonselementer. Utover dette er inndataene som benyttes i verdsettelsen av instrumenter med opsjonselementer i hovedsak observerbare.

Sertifikater og obligasjoner til en netto verdi av 2 620 mill kroner ble i 2017 overført fra nivå 3 til nivå 1 eller nivå 2, basert på bedret likviditet og økt markedsaktivitet for de aktuelle verdipapirene. For utlån til kunder skyldes overføring ut av nivå 3 at kunder slutter en periode med fastrentebinding, det vil si at det skjer et produktskifte.

Det totale kredittpåslaget og rentekurven er sensitiv for endring i enhver underliggende bestanddel. Ved endring i kredittpåslag, likviditetsrisiko eller markedsrisiko i det aktuelle valutamarkedet, vil dette således påvirke virkelig verdi for instrumentet. Se sensitivitetsanalysen i følgende tabell for virkningen av 10 bp økning av diskonteringsrenten.

Sensitivitetsanalyse nivå 3 - rentekurve

	2017		2016	
	Bokført verdi	Sensitivitet	Bokført verdi	Sensitivitet
Utlån til kunder	69 313	- 277	65 728	- 283
Sertifikater og obligasjoner	574	- 1	2 511	- 5
Finansielle derivater	-10 183	- 16	-17 952	- 41
Obligasjonsgjeld	-80 159	352	-76 857	321
Ansvarlig lånekapital	-2 008	21	-1 974	22
Totalt	-22 463	79	-28 544	14

Sensitivitet i Nivå 3 måles som endring i virkelig verdi av finansielle instrumenter ved 10 bp økning i diskonteringsrenten.

En økning i diskonteringsrenten brukt for verdsettelse av utlån allokert til nivå 3 for alle løpetider med 10 bp medfører eksempelvis reduksjon i verdi av disse utlånene på 277 mill kroner. En slik økning i diskonteringsrenten kan eksempelvis tenkes basert på et økt kredittpåslag på tvers av alle løpetider. Tilsvarende vil en økning i diskonteringsrenten på 10 bp for sertifikater og obligasjoner allokert til nivå 3 medføre en reduksjon i verdi av disse obligasjonene på 1 mill kroner; dette kan på samme måte skyldes et økt kredittpåslag for relevante obligasjoner, eller det kan skyldes økt likviditetsrisiko i rentemarkedet. For obligasjonsgjeld allokert til nivå 3 vil en økning i diskonteringsrenten på 10 bp medføre at verdien av obligasjonene reduseres med 352 mill kroner, noe som innebærer en urealisert gevinst. Dette kan også her skyldes økt kredittpåslag, i dette tilfellet for banken. Tabellen ovenfor forutsetter et parallellskift i rentekurven, det kan også tenkes at en endring vil være forskjellig for forskjellige deler av kurven.

Ved endring i virkelig verdi av en utstedt obligasjon basert på endring i en parameter som inngår i opsjonsprising, enten den er ikke-observerbar eller observerbar, vil det finne sted en like stor endring i verdi for tilhørende sikringsderivat, med motsatt fortegn, slik at disse verdiendringene (gevinstene/tapene) utligner hverandre og har ingen netto resultateffekt. Strukturerte innlån med opsjonselementer knyttet til aksjer eller aksjeindekser er en type obligasjon hvor aksjeeksponeringen er sikret fullt ut med en derivatkontrakt, og hvor volatilitet er en vesentlig ikke-observerbar parameter i opsjonsprisingen både for obligasjonen og for tilhørende derivat. Tabellen nedenfor viser verdisensitiviteten knyttet til en 10% økning i volatilitet, for slike strukturerte innlån med opsjonselementer knyttet til aksjer eller aksjeindekser og tilhørende finansielle derivater. Tabellen viser også at netto resultateffekt er null. Dette er også tilfellet for andre typer strukturerte innlån med opsjonselementer.

Sensitivitetsanalyse nivå 3 - volatilitet	2017		2016	
	Balansført verdi	Urealisert verdiendring	Balansført verdi	Urealisert verdiendring
Obligasjonsgjeld - med opsjonselement knyttet til aksjer eller aksjeindekser	-7 730	298	-15 912	512
Finansielle derivater - med opsjonselement knyttet til aksjer eller aksjeindekser	- 228	- 298	1 946	- 512
Totalt	-7 958	0	-13 966	0

Tabellen nedenfor viser hvor mye av totale resultatførte verdiendringer i 2017 og 2016 som skyldes eiendeler og gjeld allokert til nivå 3.

Nivå 3 urealisert verdiendring i perioden	2017		2016	
	Balansført verdi	Urealisert verdiendring	Balansført verdi	Urealisert verdiendring
Utlån til kunder	69 313	-747	65 728	-1 532
Sertifikater og obligasjoner	574	-18	2 511	32
Obligasjonsgjeld	-80 159	-3 978	-76 857	-2 093
Finansielle derivater	-10 183	3 771	-17 952	4 225
Ansvarlig lån	-2 008	-34	-1 974	70
Totalt	-22 463	-1 006	-28 544	702

Beløpene i kolonnene "Urealisert verdiendring" i tabellen inngår i linjen "Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter" i resultatregnskapet.

NOTE 12

FINANSIELLE INSTRUMENTER MÅLT TIL AMORTISERT KOST

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017		2016	
	Balansført verdi	Virkelig verdi	Balansført verdi	Virkelig verdi
Fordringer på kredittinstitusjoner	9 172	9 172	10 974	10 974
Utlån til kunder	114 619	114 712	102 773	102 683
Sertifikater og obligasjoner, kategorisert som Utlån og Fordringer	0	0	1 115	1 119
Sertifikater og obligasjoner, kategorisert som Holdt til forfall	10	9	21	18
Sum finansielle eiendeler målt til amortisert kost	123 801	123 893	114 883	114 794
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 714	4 714	7 584	7 584
Obligasjonsgjeld	158 092	158 041	146 223	145 815
Sum finansiell gjeld målt til amortisert kost	162 806	162 755	153 807	153 399

Opplysninger om nivået innenfor virkelig verdi hierarkiet, for finansielle instrumenter hvor det opplyses om virkelig verdi.

2017	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Utlån til kunder		90 470	24 242	114 712
Sertifikater og obligasjoner, kategorisert som Utlån og Fordringer	0	0	0	0
Sertifikater og obligasjoner, kategorisert som Holdt til forfall	0	9	0	9
Sum virkelig verdi av finansielle eiendeler	0	90 479	24 242	114 722
Obligasjonsgjeld	153 198	4 842	0	158 041
Sum virkelig verdi av finansielle forpliktelser	153 198	4 842	0	158 041

2016	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Utlån til kunder	0	87 456	15 226	102 683
Sertifikater og obligasjoner, kategorisert som Utlån og Fordringer	0	499	620	1 119
Sertifikater og obligasjoner, kategorisert som Holdt til forfall	0	18	0	18
Sum virkelig verdi av finansielle eiendeler	0	87 974	15 846	103 820
Obligasjonsgjeld	142 372	3 443	0	145 815
Sum virkelig verdi av finansielle forpliktelser	142 372	3 443	0	145 815

Opplysninger om virkelig verdi

Se Note 11 Finansielle instrumenter målt til virkelig verdi for opplysninger om virkelig verdi måling.

For eiendeler og gjeld som inngår i sikringsforhold som sikringsobjekter (Sertifikater og obligasjoner klassifisert som Utlån og fordringer og Obligasjonsgjeld klassifisert som Andre forpliktelser, se note 13 Sikringsbokføring) beregnes verdiendring som skyldes sikret risiko. Denne verdiendringen justerer balansført verdi og resultatføres på linjen Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter. For dette formål benyttes også diskontering av kontantstrømmer, men hvor diskonteringsrenten kun reflekterer sikret risiko (rente- og valutaelement).

Utlån til kunder

Nivå 2: P.t. lån og Nibor-lån med fast margin (løpetid under 1 år) har løpetid og/eller rentebetingelser som gir kunden større fleksibilitet til å bytte kredittgiver dersom markedsbetingelsene endrer seg. Dette medfører større konkurranse og bedre likviditet i lånemarkedet, og gjør at observerbare priser på nye lån kan benyttes som input i verdsettelse av disse utlånsproduktene.

Nivå 3: Nibor-lån med fast margin (løpetid over 1 år) innvilges på individuell basis og omsettes ikke i et aktivt marked.

Obligasjonsgjeld

Obligasjonslån som måles til amortisert kost består i hovedsak av offentlige benchmark-lån i USD og Euro eller lån i offentlige nisjemarkeder.

NOTE 13

SIKRINGSBOKFØRING

(Beløp i NOK 1 000 000)

Kommunalbanken anvender virkelig verdisikring for enkelte økonomiske sikringer av rente- og valutarisiko. Virkelig verdisikring kommer til anvendelse når den økonomiske sikringen tilfredsstiller kravene til sikringsbokføring på individuell transaksjonsnivå, ved at et sikringsinstrument er direkte knyttet til et sikret objekt, og sikringsrelasjonen er tilfredsstillende dokumentert. Sikringseffektiviteten måles løpende og all ineffektivitet resultatføres under "Netto urealiserte verdiendringer på finansielle instrumenter".

Balansført verdi av finansielle instrumenter i virkelig verdisikring	2017	2016
Sertifikater og obligasjoner	0	1 115
Obligasjonsgjeld	158 092	146 223
Finansielle derivater	-691	-62
Totalt	157 402	147 275

Resultatførte verdiendringer på finansielle instrumenter i virkelig verdisikring	2017	2016
Sertifikater og obligasjoner	11	-27
Obligasjonsgjeld	815	711
Finansielle derivater	-779	-716
Totalt	46	-32

Netto resultatførte verdiendringer i virkelig verdisikringer skyldes verdiendringer som følge av endrede markedsrenter, dvs sikret risiko. For sikringsinstrumentet (det finansielle derivatet) resultatføres den fulle endringen i virkelig verdi, da disse måles til virkelig verdi.

NOTE 14

FORDRINGER PÅ KREDITTINSTITUSJONER

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Fordringer på kredittinstitusjoner uten avtalt løpetid	87	76
Fordringer på kredittinstitusjoner med avtalt løpetid	1 228	5 208
Kontanter stilt som sikkerhet for derivateksponering	9 085	10 898
Sum fordringer på kredittinstitusjoner	10 400	16 182

NOTE 15

UTLÅN TIL KUNDER

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Hovedstol	281 668	266 518
Påløpte renter	1 023	1 056
Justering til virkelig verdi	667	- 93
Totalt utlån	283 358	267 481
Andre utlån	38	40
Sum utlån til kunder	283 396	267 521

Geografisk fordeling av hovedstol

	2017	2016
Østfold	11 027	11 226
Akershus	26 613	26 644
Oslo	6 507	6 229
Hedmark	12 902	11 419
Oppland	8 732	8 212
Buskerud	31 417	31 158
Vestfold	10 764	9 818
Telemark	9 623	9 678
Aust-Agder	6 659	6 376
Vest-Agder	12 581	10 971
Rogaland	23 850	22 930
Hordaland	34 014	31 436
Sogn og Fjordane	9 354	8 468
Møre og Romsdal	15 581	14 779
Sør-Trøndelag	13 706	12 320
Nord-Trøndelag	11 032	9 215
Nordland	18 960	17 585
Troms	10 666	10 701
Finnmark	7 548	7 219
Svalbard	133	136
Totalt	281 668	266 518

NOTE 16

SERTIFIKATER OG OBLIGASJONER

(Beløp i NOK 1 000 000)

Sertifikater og obligasjoner fordelt per type utsteder	2017	2016
Norge		
Utstedt av offentlige ¹	0	0
Utstedt av andre	5 938	2 281
Utland		
Utstedt av offentlige ¹	96 696	107 028
Utstedt av andre	4 809	9 241
Sum sertifikater og obligasjoner	107 445	118 550

¹ Herunder sertifikater og obligasjoner utstedt eller garantert av stater, sentralbanker, delstater, regionale myndigheter og multilaterale utviklingsbanker.

Sertifikater og obligasjoner fordelt på gjenværende løpetid	2017	2016
Under 1 år	68 980	52 497
1-5 år	33 073	59 965
Over 5 år	5 391	6 087
Sum sertifikater og obligasjoner	107 445	118 550

NOTE 17

ANDRE EIENDELER

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Immaterielle eiendeler	125	138
Varige driftsmidler	11	14
Andre eiendeler	1	1
Forskuddsbetalte ikke påløpte kostnader og opptjente ikke mottatte inntekter	0	0
Sum andre eiendeler	137	153

Immaterielle eiendeler består av tre fagsystemer. Finanssystemet ble tatt i bruk i 2015, utlånsportalen i 2016, mens systemet som samler styringsinformasjon ble tatt i bruk i 2017. Alle avskrives lineært over forventet levetid.

ANNEN GJELD

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Leverandørgjeld	11	6
Offentlige avgifter	1	8
Diverse kortsiktig gjeld	13	10
Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente renter	61	21
Sum annen gjeld	86	45

NOTE 18

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Kontanter mottatt som sikkerhet for derivateksponering	4 714	7 584
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	4 714	7 584

NOTE 19

OBLIGASJONGJELD

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Obligasjonsgjeld per 1. januar (nominell verdi)	376 785	400 894
Nye utstedelser	118 509	82 751
Nedbetalinger*	-113 392	-93 926
Amortisering**	716	-2 749
Valutajustering	-8 802	-10 185
Obligasjonsgjeld ved periodens slutt (nominell verdi)	373 816	376 785
Påløpte renter	3 336	4 390
Justering til virkelig verdi	-7 670	-11 242
Sum obligasjonsgjeld	369 482	369 933
Herav gevinst/(tap) fra justering til virkelig verdi som følge av endringer i kredittrisiko	-495	-118

*Av nedbetalinger i 2017 utgjør tilbakekjøp 837 mill kroner. **Amortisering er vist på egen linje i ovenstående tabell, men inngår i Tilbakebetalinger i nedenstående tabell.

Det foreligger per 31. desember 2017 ingen brudd med betingelser i låneavtaler.

Justering til virkelig verdi som følge av endringer i selskapets kredittrisiko er en andel av verdiendringen som ikke er henførbart til endringer i rente- og valutarisiko. Endringer i virkelig verdi som skyldes endret kredittrisiko i utstedte obligasjoner er en differanse mellom virkelig verdi beregnet med to diskonteringsrenter:

- A) Relevant pengemarkedsrente på balansedagen med et påslag for kredittrisiko på innregningstidspunktet; og
- B) Relevant pengemarkedsrente på balansedagen med et påslag for kredittrisiko på balansedagen.

AVSTEMMING AV ENDRINGER I FORPLIKTELSER SOM ER EN DEL AV FINANSIERINGSAKTIVITETER

(Beløp i NOK 1 000 000)

	Obligasjonsgjeld	Ansvarlig lånekapital
Balanseført verdi 31. desember 2016	369 933	1 974
<i>Kontantstrømmer:</i>		
Innbetaling ved utstedelse av gjeld	118 509	0
Tilbakebetaling av gjeld	-112 676	0
<i>Endringer som ikke skyldes kontantstrømmer:</i>		
Endring påløpte renter og amortisering	-1 054	1
Endring virkelig verdi	3 572	34
Endring som følge av valutakursendring	-8 802	0
Balanseført verdi 31. desember 2017	369 482	2 008

NOTE 20

FINANSIELLE DERIVATER

Kommunalbanken benytter finansielle derivater utelukkende som økonomisk sikring av rente- og valutarisiko som oppstår i bankens virksomhet, og økonomisk sikring av eksponering fra opsjonselementer knyttet til strukturerte innlån. Banken har posisjoner i swapkontrakter med motparter med høy kreditt rating, og all derivat eksponering er underlagt risikoramme vedtatt av styret. Bankens innlån denominert i utenlandsk valuta sikres med rente- og valutaderivater slik at banken kun har eksponering mot endringer i 3-måneders pengemarkedsrenter i NOK, USD og EUR. Swapkontrakter knyttet til vareindeks eller aksjeindeks benyttes for å sikre risiko i innlån hvor avkastningen er knyttet til slike indekser.

Innlån i utenlandsk valuta konverteres til norske kroner ved bruk av basisswapper, hvor banken mottar rentebetalinger i valuta og betaler rente i norske kroner. Renterisiko som oppstår som følge av rentebinding på utlån til kunder sikres med renteswapper eller FRA-kontrakter. I likviditetsforvaltningen benyttes rente- og valutawapper for å sikre rente- og valutarisiko i verdipapirer. Banken har ingen kredittderivater i porteføljen.

Se note 21 for informasjon om ISDA-avtaler og sikkerhetsstillelse, som reduserer motpartsrisikoen. Motpartseksponeringen måles og overvåkes løpende.

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017			2016		
	Nominell verdi	Positiv virkelig verdi	Negativ virkelig verdi	Nominell verdi	Positiv virkelig verdi	Negativ virkelig verdi
Holdt for handelsformål:						
Renterelaterte derivater	128 577	795	2 084	119 665	798	2 553
Valutarelaterte derivater	470 355	9 888	17 281	467 790	13 936	20 513
Egenkapitalrelaterte derivater	8 012	122	355	17 107	221	2 180
Varerelaterte derivater	0	0	0	0	0	0
	606 944	10 805	19 720	604 561	14 955	25 246
Virkelig verdisikring:						
Renterelaterte derivater	155 541	230	1 362	143 411	420	986
Valutarelaterte derivater	3 078	441	0	4 053	546	43
	158 619	671	1 362	147 464	966	1 029
Sum finansielle derivater	765 563	11 476	21 082	752 026	15 921	26 275

Alle finansielle derivater måles til virkelig verdi over resultatet. De fleste posisjoner kategoriseres som holdt for handelsformål. De resterende er utpekt som del av sikringsforhold og behandles som virkelig verdi sikring. Standard ISDA-avtaler oppfyller ikke betingelsene for netto presentasjon i balansen selv om de gir rett til motregning ved mislighold, og alle finansielle derivater presenteres dermed brutto i balansen slik at kontrakter med positiv verdi presenteres som eiendeler, mens kontrakter med negativ verdi presenteres som gjeld.

NOTE 21

KONTANTSIKKERHET OG MOTREGNING

Kommunalbanken har inngått ISDA avtaler med alle motpartene for finansielle derivater. Dette innebærer at all motgående eksponering mot motparten knyttet til finansielle derivater nettes ved mislighold. I tillegg inneholder ISDA avtalen avtaler om utveksling av collateral (CSA) som sikkerhet for eksponering i derivatporteføljen. Sikkerhetsstillelsen består av kontanter i USD eller EUR. Kontanter mottatt eller stilt som sikkerhet presenteres i balansen som henholdsvis Fordring på kredittinstitusjoner eller Gjeld til kredittinstitusjoner, med en tilhørende gjeld til eller fordring på kredittinstitusjoner. Mottatt kontantsikkerhet inngår i selskapets løpende likviditetsstyring, og plasseres enten i sertifikater og obligasjoner eller korte pengemarkedsplasseringer. Det vises til note 20 for ytterligere informasjon om finansielle derivater.

(Beløp i NOK 1 000 000)

	2017	2016
Kontanter mottatt som sikkerhet for derivat eksponering (gjeld)	4 714	7 584
Kontanter stilt som sikkerhet for derivat eksponering (eiendel)	-9 085	-10 898
Sum kontantsikkerhet	-4 371	-3 315

Effekt av motregning og sikkerheter

Tabellen nedenfor viser balanseposter som er gjenstand for juridisk bindende nettingavtaler og relaterte sikkerheter for å redusere motpartsrisiko. I Kommunalbanken gjelder dette balansepostene Finansielle derivater (eiendeler og gjeld). Kolonnen Brutto virkelig verdi viser total markedsverdi for kontrakter med positiv og negativ markedsverdi. Det samme beløpet vises i kolonnen Balanseført verdi, noe som synliggjør at disse postene bruttopresenteres i balansen. Dette skyldes at ISDA-avtalene ikke oppfyller vilkårene for motregning i balansen fordi betalinger ikke nettes ved normale markedsforhold, selv om avtalen innebærer en rett til å motregne ved mislighold. I Kolonnen Netting effekt for motparter med både eiendeler og gjeld synliggjøres effekten av at banken for flere motparter har kontrakter med både positiv og negativ markedsverdi, slik at det fremkommer hvor mye av bruttoverdien som kan reduseres pga netting per motpart. Kolonnen Beløp etter netting og sikkerheter viser netto eksponering etter nettingeffekten og mottatt kontantsikkerhet knyttet til motparter med positiv markedsverdi og avgitt kontantsikkerhet for motparter med negativ markedsverdi.

(Beløp i NOK 1 000 000)

Beløp som ikke kan nettes i balansen men som omfattes av nettingavtale

2017	Brutto virkelig verdi	Beløp som motregnes i balansen	Balanseført verdi	Netting effekt for motparter med både eiendeler og gjeld	Kontantsikkerhet som reduserer eksponeringen	Beløp etter netting og sikkerheter
Eiendeler						
Finansielle derivater	11 476	0	11 476	8 588	4 714	0
Gjeld						
Finansielle derivater	21 082	0	21 082	8 588	9 085	3 409

(Beløp i NOK 1 000 000)

Beløp som ikke kan nettes i balansen men som omfattes av nettingavtale

2016	Brutto virkelig verdi	Beløp som motregnes i balansen	Balanseført verdi	Netting effekt for motparter med både eiendeler og gjeld	Kontantsikkerhet som reduserer eksponeringen	Beløp etter netting og sikkerheter
Eiendeler						
Finansielle derivater	15 921	0	15 921	7 584	7 584	0
Gjeld						
Finansielle derivater	26 275	0	26 275	10 898	10 898	5 901

NOTE 22

ANSVARLIG LÅNEKAPITAL

(Beløp i NOK 1 000 000)

	Valuta	Hovedstol i valuta	Innløsningsrett	Rente	Hovedstol i NOK	
					2017	2016
Ordinær ansvarlig lånekapital	NOK	2 000 mill	2028	3,02 %	2 000	2 000
Sum ansvarlig lånekapital					2 000	2 000

NOTE 23

AKSJEKAPITAL

	2017		2016	
	Antall aksjer	Andel i %	Antall aksjer	Andel i %
Den Norske Stat	3 144 625	100	3 144 625	100

NOTE 24

FONDSOBLIGASJON

(Beløp i NOK 1 000 000)

	Valuta	Hovedstol i valuta	Innløsningsrett	Rente	Balanseført verdi	
					2017	2016
Fondsobligasjon	NOK	1 000 mill	2020	3 mnd NIBOR +1,5%	994	994
Fondsobligasjon	NOK	1 200 mill	2027	3,26%	1 195	0
Sum fondsobligasjon					2 189	994

Kommunalbanken utstedte en fondsobligasjon i juni 2015 og en i juni 2017. Obligasjonene inngår i Kommunalbankens kjernekapital, se note 30. Basert på at banken har en ensidig rett til å ikke betale renter eller hovedstol til investorene kvalifiserer den ikke som gjeld etter IAS 32, og er derfor klassifisert som egenkapital i balansen. Rentekostnadene presenteres ikke på linjen rentekostnader i resultatregnskapet, men som en reduksjon av Opptjent egenkapital. Kostnadene innregnes ved betaling, se oppstillingen Endringer i egenkapital. Det er betalt 17,9 mill kroner (etter skatt) i renter i 2017 (19,7 mill kroner i 2016). Det er påløpt ytterligere 16,0 mill kroner (etter skatt) i rentekostnader ved årsskiftet 2017 (0,6 mill kroner 31.12.16). Tilsammen tilordnes 33,9 mill kroner av resultat for regnskapsåret i 2017 til fondsobligasjonseierne (19,4 mill kroner i 2016).

NOTE 25

RISIKOSTYRING

Kommunalbankens eierskap, kundegruppe og sektorpolitiske rolle innebærer at banken opprettholder en lav risikoprofil.

Risikostyring og internkontroll er integrert i bankens strategi- og forretningsprosesser, og er tilpasset arten, omfanget og kompleksiteten i risikoeksponeringen.

Robust internkontroll utføres som en integrert del av bankens arbeidsprosesser. Risikostyringen er etablert i en struktur basert på tre forsvarslinjer som skal sikre systematisk identifisering, vurdering, overvåking og rapportering av risiko i alle deler av virksomheten.

ORGANISERING

Styret. Styret har det overordnede ansvaret for risikostyringen og fastsetter bankens risikoappetitt i tråd med eierens og myndighetenes krav, og hensyntar bankens risikokapasitet og toleranse for svingninger i resultat og kapital. Risikoappetitten operasjonaliseres gjennom fastsettelse av rammer for typer og omfang risiko banken kan eksponeres for.

Risikoutvalg. Risikoutvalget er et saksforberedende og rådgivende utvalg for styret. Utvalgets tre medlemmer oppnevnes årlig av og blant styrets medlemmer. Utvalgets hovedfokus er knyttet til styrets beslutninger om risikoevne og -kapasitet, herunder utvikling av rammer for risikotoleranser og skal videre bidra til å påse at styrets beslutninger om risikostyringen gjennomføres.

Administrerende direktør. Administrerende direktør har ansvaret for gjennomføring av risikostyringen og internkontrollen, og følger opp og vurderer løpende endringer i bankens risikoeksponering.

Tre forsvarslinjer. I Kommunalbankens første forsvarslinje for risiko- og etterlevelseskontroll inngår utlånsavdelingen, finansmarkedsavdelingen med innlån og likviditetsstyring, samt post trade operations. Andre forsvarslinje består av finansiell kontroll, samt risikostyrings- og compliancefunksjonen. Ledere for risikostyring og compliance funksjoner har direkte rapporteringslinje til administrerende direktør og til styret. Andre forsvarslinje overvåker, veileder og bidrar til å forbedre førstelinjekontrollene og utfører samlet risikomåling. Ansvaret omfatter risikostyringen og etterlevelseskontroll av eksternt og internt regelverk (compliance). Tredje forsvarslinje utøves av internrevisor Deloitte som rapporterer direkte til styret.

RISIKOFORMER

Risikostyringen og risikoeksponeringen i Kommunalbanken er underlagt et strengt internt regelverk for å sikre bankens kredittrating og tilgang til de mest attraktive pengemarkedene. Kredittrating og likviditetsrisikoen er gjennomgående lav. Rente- og valutarisiko sikres per transaksjon for alle valutaer unntatt NOK, USD og EUR. Renterisiko i disse valutaene sikres med renteswapper, slik at banken kun har eksponering mot endringer i tre måneders pengemarkedsrenter.

Med utgangspunkt i overordnede mål blir følgende faktorer utpekt som spesielt viktige risikofaktorer:

Kreditt og motpartsrisiko

- Tap på utlån
- Mislighold derivatmotparter
- Mislighold likviditetsforvaltningen
- Prisisiko i likviditetsforvaltningen

Markedsrisiko

- Rente og valutarisiko

Kapitalisering

Likviditetsrisiko

Operasjonell risiko

KREDITTRISIKO

Bankens aktivside består av utlån til kommunal sektor og en likviditetsportefølje med obligasjoner hovedsakelig utstedt eller garantert av stater/ lokalmyndigheter, multilaterale finansinstitusjoner, obligasjoner med porteføljepant samt finansinstitusjoner med god kredittrating.

Organisering av kredittvurdering. Retningslinjer for utlån til kommunale låntakere godkjennes årlig av styret og spesielle kreditter vurderes av ledelse og ved behov styret før eventuelt lånetilsagn. Kommunalbanken har et kredittvurderingssystem for utlån som bygger på økonomiske analyser av kommunene og fylkeskommunene. Kommunenes finansielle situasjon blir beskrevet med både kvalitative og kvantitative indikatorer for økonomisk utvikling og utsikter hos kunden.

Kommunalbanken har strenge retningslinjer for inngåelse av finansielle avtaler knyttet til likviditetsplasseringene og sikringsinstrumenter (derivater). For alle plasseringer kreves minimum rating på A2/A fra ratingbyråene Moody's og Standard and Poor's.

Risiko i derivathandel reduseres ved bruk av ISDA-avtaler (netting), og det opprettes avtaler som inkluderer ekstra sikringsarrangementer (sikkerhetsstillelse med deponering av kontantbeløp) med alle nye derivatmotparter. Kommunalbanken benytter clearingtjenester hos en sentral motpart (London Clearing House – LCH) for renterelaterte sikringsinstrumenter. Kommunalbanken har ikke direkte medlemskap hos LCH og to clearingbrokere opptrer på vegne av Kommunalbanken mot LCH. Kommunalbanken har valgt å segrere sine derivatposisjoner og midler (sikkerhetsstillelse) ift. evt. mislighold hos clearingbroker og bankens eksponering er dermed direkte mot LCH. Kommunalbanken oppnår høy grad av beskyttelse gjennom en slik løsning.

Det er etablert rutiner og prosesser for håndtering av kredittrisiko. Alle nye kredittlinjer til finansielle motparter vurderes av ledelsen og hver motpart revurderes løpende. Beslutningsgrunnlaget og størrelse på kredittramme bygger bl.a. på bankens interne kredittvurderinger, motpartens rating, størrelsen på bankens risikokapital, type finansielt instrument og løpetid.

Kredittvurdering. Kommunalbankens kundemasse består av utlån til kommunal sektor og har en god kredittverdighet. Kredittrisiko er begrenset til betalingsutsettelse da betalingsforpliktelsen ikke kan falle bort. Det er fastlagt i kommuneloven at kommuner og fylkeskommuner ikke kan slås konkurs. I kommuneloven er det også gitt bestemmelser om de prosedyrer som skal følges dersom betalingsutsettelse må iverksettes. Etter disse bestemmelsene overtar departementet styringen av en kommune dersom kommunestyret vedtar betalingsinnstilling.

Kommunalbanken styrer rente- og valutarisiko ved bruk av derivater. Motpartene i derivattransaksjonene er finansinstitusjoner eller sentral motpart. Banken har strenge krav til rating, ISDA-avtale samt avtale om ekstra sikkerhetsstillelse ved inngåelse av nye avtaler. Sentral motpart etablert i EU-/EØS-området er underlagt krav til soliditet og risikostyring gjennom en egen EU-forordning (EMIR), og vurderes til å ha lavere motpartsrisiko enn ordinære finansinstitusjoner.

Kredittrisiko i likviditetsporteføljen er begrenset. Gjennomsnittlig vektet rating på porteføljen var AA+ (lavest av S&P og Moody's) og omtrent 89% av likviditetsporteføljen var plassert i papirer som har risikovekt 0 %. Gjennomsnittlig løpetid var 1,1 år ved årsskiftet. Den lave løpetiden begrenser prisisikoen i likviditetsporteføljen og banken har egne prisisikorammer på alle motparter.

MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko består hovedsakelig av rente- og valutarisiko. Bankens retningslinjer tillater minimal eksponering mot rente- og valutaendringer. Styring av rente- og valutarisiko gjennomføres ved å sikre at bankens forpliktelser og rettigheter til enhver tid balanserer. Økonomisk sikring gjennom finansielle derivater brukes aktivt i styring av markedsrisiko.

KAPITALISERING

Kommunalbanken er underlagt finansforetaksloven med tilhørende forskrifter for kapitalkrav. I tillegg har Kommunalbanken en strategi og prosess for vurdering av kapitalbehov i forhold til bankens risikoprofil. Bankens styre vurderer minst årlig om kapitalbehovet er tilstrekkelig ut fra faktisk og forventet fremtidig risikoeksponering.

Beregning av kapitalbehovet gjennomføres ved å estimere hvor mye kapital banken bør ha for å sikre seg mot den totale risikoeksponeringen. Dette gjøres ved å estimere kapitalbehovet per risikoområde. Følgende risikokategorier er gjenstand for særskilt oppfølging

Risiko for endring i rammevilkår følges nøye av bankens styre. Innføring av det europeiske kapitalkravsregelverket medfører at bankens kapitalbehov har vært økende.

Kommunalbankens rene kjernekapitaldekning er 18,41 prosent, og Kommunalbanken tilfredsstillende de regulatoriske minstekrav og bufferkrav til ren kjernekapitaldekning, kjernekapitaldekning og kapitaldekning. Kommunalbanken tilfredsstillende i tillegg krav til uvektet kjernekapital.

LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko styres gjennom tilpasning av løpetider og rentebindinger på aktiva- og passivasiden. Kommunalbanken holder en likviditetsportefølj med formål å kunne møte sine forpliktelse i 12 måneder uten tilgang på ny innlåning. Løpetiden i likviditetsporteføljen holdes kort slik at likviditetsbehov hovedsakelig styres gjennom forfall på aktivasiden. Likviditetsporteføljen er plassert i likvide verdipapirer av meget høy kredittkvalitet.

OPERASJONELL RISIKO

Kommunalbanken har nulltoleranse for hvitvasking og korrupsjon og svært lav toleranse for annen operasjonell risiko. Vurdering av operasjonell risiko gjøres minst årlig, og ellers når forholdene tilsier det. Risiko rapporteres til styret i virksomhetsrapporteringen. Hendinger rapporteres og registreres uten ugrunnet opphold. Kommunalbankens internkontroll legger til rette for målrettet og effektiv drift, pålitelig rapportering og etterlevelse av eksternt og internt regelverk. Risikoen minimeres blant annet med kontroller i arbeidsprosesser, fokus på etisk adferd internt og i relasjon med bankens forretningsforbindelser, høy kompetanse hos den enkelte medarbeider og robusthet i kritiske funksjoner. Styret blir løpende informert om bankens operasjonelle risiko og uønskede hendelser.

NOTE 26

KREDITTRISIKO

(Beløp i NOK 1 000 000)

Banken har kredittksporing mot kommunal sektor i Norge samt stater, regionale myndigheter, multilaterale utviklingsbanker, finansinstitusjoner og utstedere av obligasjoner med fortrinnsrett innen OECD. For norsk kommunal sektor er maksimal løpetid fastsatt i kommuneloven og kredittrammen reguleres av forskrift om store engasjementer. Finansielle eksponeringer skal være minst i ratingklasse A. Kommunalbanken innvilger lån til selskaper som utfører oppgaver for kommuner og fylkeskommuner. Forutsetningen for slike lån er at kommunene, eventuelt fylkeskommunene, stiller garantier som er politisk vedtatt og godkjent av staten ved fylkesmannen eller Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Kommunalbanken har ikke hatt tap på utlån i 2017. Det foreligger ingen mislighold eller betalingsproblemer hos kunder som gir grunn til å forvente faktiske utlånstap i 2018. Kommunalbanken utsteder ikke finansielle garantier.

Tabellen nedenfor inkluderer eksponeringer som er balanseført på linjene Fordringer på kredittinstitusjoner, Utlån til kunder og Certifikater og obligasjoner.

Tall i tabellen representerer faktisk kredittksporing

2017

Forfall	< 1 år			> 1 år					Totalt
	A-2	A-1/A-1+	Ikke ratet	BBB	A	AA	AAA	Ikke ratet	
Stater og sentralbanker	0	11 361	0	0	0	1 700	12 120	0	25 181
Regionale myndigheter ¹	0	44 407	19 700	0	0	2 535	10 431	266 589	343 663
Multilaterale utviklingsbanker	0	4 277	0	0	0	952	6 021	0	11 249
Finansinstitusjoner	2 493	8 724	0	0	0	0	0	0	11 217
Verdipapirifisering	0	0	0	0	0	0	9	0	9
Covered Bond	0	6 402	747	0	0	433	2 339	0	9 920
Totalt	2 493	75 170	20 448	0	0	5 619	30 920	266 589	401 240

¹ Inkl. utlån til kommuner, fylkeskommuner og interkommunale selskaper på NOK 283,4 milliarder.

Innvilgede, ikke-utbetalte lån per 31. desember 2017 utgjør NOK 7,2 milliarder.

Kreditrisiko fordelt på land

2017

Forfall	< 1 år			> 1 år					Totalt	
	Risikoklasse	A-2	A-1/A-1+	Ikke ratet	BBB	A	AA	AAA		Ikke ratet
Australia	0	103	0	0	0	0	0	0	0	104
Belgia	0	766	0	0	0	1 477	0	0	0	2 244
Canada	0	1 570	0	0	0	0	1 006	0	0	2 575
Danmark	0	4 249	0	0	0	0	2 155	0	0	6 404
Finland	0	1 779	0	0	0	589	495	0	0	2 862
Frankrike	0	8 518	0	0	0	904	0	0	0	9 422
Japan	2 493	3 772	0	0	0	0	0	0	0	6 265
Nederland	0	199	0	0	0	0	356	551	0	1 105
Norge	0	3 278	19 479	0	0	433	1 568	264 665	0	289 421
Østerrike	0	369	0	0	0	0	0	0	0	369
Spania	0	0	0	0	0	0	9	0	0	9
Storbritannia	0	3 076	0	0	0	0	0	0	0	3 076
Supranational	0	4 277	0	0	0	952	6 021	0	0	11 249
Sveits	0	420	0	0	0	0	0	0	0	420
Sverige	0	21 302	0	0	0	1 148	987	151	0	23 588
Tyskland	0	18 346	969	0	0	117	8 431	1 222	0	29 085
USA	0	3 149	0	0	0	0	9 892	0	0	13 041
Totalt	2 493	75 170	20 448	0	0	5 619	30 920	266 589	0	401 240

Tall i tabellen representerer faktisk kreditteksponering

2016

Forfall	< 1 år			> 1 år					Totalt	
	Risikoklasse	A-2	A-1/A-1+	Ikke ratet	BBB	A	AA	AAA		Ikke ratet
Stater og sentralban- ker	0	9 784	0	0	181	12 065	4 805	0	0	26 835
Regionale myndig- heter ¹	0	20 732	24 565	0	1 006	16 567	16 562	251 877	0	331 309
Multilaterale utvik- lingsbanker	0	6 979	0	0	0	1 538	6 943	0	0	15 460
Finansinstitusjoner	6 618	10 271	0	0	0	0	0	0	0	16 889
Verdipapirifisering	0	18	0	0	0	0	0	0	0	18
Covered Bond	0	9 598	0	0	0	0	1 960	183	0	11 741
Totalt	6 618	57 382	24 565	0	1 187	30 170	30 270	252 060	0	402 253

¹ Inkl. utlån til kommuner, fylkeskommuner og interkommunale selskaper på NOK 267,5 milliarder.

Innvilgede, ikke-utbetalte lån per 31. desember 2016 utgjør NOK 3,4 milliarder.

Kreditrisiko fordelt på land

2016

Forfall	< 1 år			> 1 år					Totalt	
	Risikoklasse	A-2	A-1/A-1+	Ikke ratet	BBB	A	AA	AAA		Ikke ratet
Australia	0	159	0	0	0	0	0	0	0	159
Belgia	0	1 402	0	0	0	650	0	0	0	2 052
Canada	0	1 348	0	0	1 006	76	310	0	0	2 739
Danmark	0	746	0	0	0	0	5 368	0	0	6 113
Finland	0	963	182	0	0	1 667	0	916	0	3 728
Frankrike	0	10 686	0	0	0	1 336	0	0	0	12 022
Japan	5 710	3 227	0	0	181	0	0	0	0	9 118
Nederland	0	253	455	0	0	0	0	1 034	0	1 741
Norge	0	1 630	19 886	0	0	0	986	247 635	0	270 137
Østerrike	0	87	0	0	0	83	0	0	0	169
Spania	0	9	0	0	0	0	0	0	0	9
Supranational	909	4 631	0	0	0	0	0	0	0	5 540
Sveits	0	7 458	0	0	0	1 538	7 130	0	0	16 126
Sverige	0	627	0	0	0	0	0	0	0	627
Tyskland	0	10 886	333	0	0	2 481	5 127	144	0	18 971
Storbritannia	0	11 733	3 709	0	0	12 006	11 351	2 331	0	41 130
USA	0	1 537	0	0	0	10 332	0	0	0	11 869
Totalt	6 618	57 382	24 565	0	1 187	30 170	30 270	252 060	0	402 253

NOTE 27

RENTERISIKO

(Beløp i NOK 1 000 000)

Renterisiko oppstår i forbindelse med bankens utlans- og innlansvirksomhet. Renterisikoen er et resultat av at rentebindingstiden for bankens eiendeler og gjeld ikke er sammenfallende, samt at inn- og utbetalinger faller på forskjellige tidspunkt. Som et ledd i bankens styring av renterisiko på eiendeler og gjeld foretar banken aktivt kjøp og salg av verdipapirer utstedt av stater, regionale myndigheter, multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner med god kreditt-rating, samt inngåelse av derivatkontrakter, hovedsakelig FRA-kontrakter og renteswapper.

Banken har innlån og investeringer i ulike valutaer. Renterisiko sikres per transaksjon for alle valutaer unntatt NOK, USD og EUR. Renterisikoen i disse valutaene sikres med renteswapper, slik at banken kun har eksponering mot endringer i tre måneders pengemarkedsrenter. Rentensensitiviteten måles som en endring i virkelig verdi av finansielle instrumenter ved ett prosentpoengs endring i rentenivå ("parallellskift"). Renterisikoen i NOK avhenger av muligheten til å regulere flytende rente på utlån til kunder.

Styret har vedtatt en ramme for rentensensitivitet på 12 millioner kroner for hver av valutaene NOK, USD og EUR og 36 millioner kroner samlet. Rentensensitiviteten i hovedvalutaer fremkommer i tabellen under:

1 prosentpoeng—renteøkning	Netto renterisiko	Brutto renterisiko
NOK	10,2	10,2
USD	-11,7	11,7
EUR	-3,1	3,1
Totalt	-4,6	25,0

Tabellen viser hvor stor total effekt som forventes i resultatregnskapet knyttet til forutsatt renteøkning. Dette knytter seg til en kombinasjon av verdiendring basert på måling til virkelig verdi, og effekt på Netto renteinntekter. For sistnevnte deleffekt vil dette fremkomme i rentenettoen i løpet av tre måneders perioden etter renteendringen. Netto renterisiko hensyntar fortegnet i beregnet effekt i resultatregnskapet per valuta, mens brutto renterisiko summerer absoluttverdiene av beregnet effekt per valuta.

NOTE 28

VALUTARISIKO

(Beløp i NOK 1 000 000)

Valutarisiko defineres som risiko for tap i markedsverdier som følge av svingninger i valutakurser. Valutarisikoen oppstår som følge av at bankens innlån hovedsakelig er i utenlandsk valuta, mens utlån er i norske kroner. Bankens retningslinjer krever sikring av all valutarisiko knyttet til posisjoner i utenlandsk valuta. Det kan imidlertid oppstå kortsiktige nettoposisjoner knyttet til resultatposter i USD og EUR. Valutarisiko sikres både på transaksjonsnivå og porteføljnivå. Rammen for valutarisiko er 12,0 mill kroner for en absolutt kursendring i alle valutaer.

Valuta	2017		2016	
	Nettoposisjon	10 % endring i valutakurs	Nettoposisjon	10%-endring i valutakurs
USD	12	1,2	1,7	0,2
EUR	5,3	0,5	8,2	0,8
Andre valutaer	3,3	0,3	5,9	0,6
Totalt	20,6	2,0	15,8	1,6

Tabellen ovenfor viser absolutt resultateffekt av 10 %-styrking av NOK i forhold til andre valutaer, beregnet på alle nettoposisjoner i utenlandsk valuta per 31. desember. Sensitivitetsanalysen innebærer null korrelasjon mellom valutakurser og andre markedsrisikofaktorer.

NOTE 29

LIKVIDITETSRIKIO

(Beløp i NOK 1 000 000)

Likviditetsrisiko defineres som risikoen for at banken ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering. Styret fastsetter retningslinjer for styring herunder overvåkning og internkontroll av likviditetsrisiko.

Overskuddslikviditeten har som mål å dekke 12 måneders finansieringsbehov, og til enhver tid minimum 10 måneders finansieringsbehov. Dette innebærer at banken skal være i stand til å dekke alle sine forpliktelser, inklusive normal utlånsvirksomhet de kommende 12 måneder uten ny opplåning.

Hoveddelen av overskuddslikviditeten har forfall innen ett år. Videre reduseres likviditetsrisikoen ved å matche forfallsprofil på eiendeler og gjeld opp til 3 måneder, og ved behov benytte kortsiktige opplåningsmuligheter og trekkrettigheter hos hovedbankforbindelsen for å styre likviditetsbehovet på kort sikt.

Kommunalbanken har en portefølje av verdipapirer som er svært likvide. Disse verdipapirene skal kunne omgjøres til kontanter uten vesentlig realisasjonstap for Kommunalbanken under svært stressede markedsforhold, enten som direkte salg eller ved bruk av gjenkjøpsavtaler i et allment anerkjent gjenkjøpsmarked.

Overskuddslikviditeten skal ha lav kredittrisiko og markedsrisiko, og plasseres i obligasjoner utstedt av stater, regionale myndigheter, multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner med høy kredittrating.

2017

Engasjement fordelt etter gjenværende løpetid	Totalt	< 1 mnd	1-3 mnd	3-12 mnd	1-5 år	>5 år	Uten forfall
Fordringer på kredittinstitusjoner	10 400	10 400	0	0	0	0	0
Utlån til kunder	330 118	3 518	48 628	11 423	42 729	223 820	0
Sertifikater og obligasjoner	108 661	11 238	22 555	35 948	33 691	5 229	0
Sum eiendeler	449 179	25 157	71 183	47 371	76 420	229 050	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 714	4 714	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	409 821	4 970	40 517	41 162	235 854	87 319	0
Annen gjeld	899	17	274	8	551	0	50
Ansvarlig lånekapital	2 664	0	0	60	242	2 362	0
Fondsobligasjon	2 631	0	6	50	1 179	1 396	0
Sum forpliktelser	420 729	9 700	41 797	41 281	237 825	91 077	50
Finansielle derivater	21 331	1 260	-2 004	1 220	9 637	11 218	0
Netto likviditetseksposering	49 781	16 716	28 382	7 310	-151 768	149 191	-50

Tabellen viser sum av netto forfall i perioden, inkludert rentebetalinger.

2017

Engasjement fordelt på renteregulering	Total	< 1 mnd	1-3 mnd	3-12 mnd	1-5 år	>5 år	Uten forfall
Fordringer på kredittinstitusjoner	10 400	10 400	0	0	0	0	0
Utlån til kunder	330 118	114 599	137 317	16 831	37 824	23 546	0
Sertifikater og obligasjoner	108 661	15 266	36 532	25 917	25 726	5 220	0
Sum eiendeler	449 179	140 265	173 849	42 749	63 551	28 765	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 714	4 714	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	409 821	6 006	81 387	39 996	191 988	90 443	0
Annen gjeld	899	17	274	8	551	0	50
Ansvarlig lånekapital	2 664	0	0	60	242	2 362	0
Fondsobligasjon	2 631	0	1 006	50	179	1 396	0
Sum forpliktelser	420 729	10 737	82 667	40 115	192 960	94 201	50
Finansielle derivater	21 331	2 099	-1 847	1 366	9 563	10 149	0
Netto renteeksposering	49 781	131 628	89 335	4 000	-119 846	-55 287	-50

Tabellen viser netto beløp som er gjenstand for renteregulering i de aktuelle periodene.

2016

Engasjement fordelt etter gjenværende løpetid	Totalt	< 1 mnd	1-3 mnd	3-12 mnd	1-5 år	>5 år	Uten forfall
Fordringer på kredittinstitusjoner	16 182	16 182	0	0	0	0	0
Utlån til kunder	320 490	104	9 873	19 650	75 356	215 506	0
Sertifikater og obligasjoner	120 011	8 051	16 153	29 486	60 267	6 054	0
Sum eiendeler	456 683	24 337	26 026	49 137	135 623	221 560	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	7 584	7 584	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	411 555	3 123	26 119	68 008	241 862	72 443	0
Annen gjeld	110	16	22	7	12	0	52
Ansvarlig lånekapital	2 725	0	0	60	242	2 423	0
Fondsobligasjon	1 056	0	6	12	1 038	0	0
Sum forpliktelser	423 030	10 723	26 147	68 087	243 154	74 866	52
Finansielle derivater	23 793	1 795	2 292	516	9 468	9 722	0
Netto likviditetseksposering	57 447	15 409	2 171	-18 434	-98 064	156 417	-52

Tabellen viser sum av netto forfall i perioden, inkludert rentebetalinger.

2016

Engasjement fordelt på renteregulering	Total	< 1 mnd	1-3 mnd	3-12 mnd	1-5 år	>5 år	Uten forfall
Fordringer på kredittinstitusjoner	16 182	16 182	0	0	0	0	0
Utlån til kunder	320 490	102 108	92 392	18 295	53 570	54 126	0
Sertifikater og obligasjoner	120 011	12 743	25 883	24 967	50 385	6 033	0
Sum eiendeler	456 683	131 033	118 275	43 262	103 955	60 159	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	7 584	7 584	0	0	0	0	0
Obligasjonsgjeld	411 555	3 680	79 740	53 825	201 306	73 003	0
Annen gjeld	110	16	22	7	12	0	52
Ansvarlig lånekapital	2 725	0	0	60	242	2 423	0
Fondsobligasjon	1 056	0	1 006	12	38	0	0
Sum forpliktelser	423 030	11 281	80 768	53 904	201 598	75 426	52
Finansielle derivater	23 793	2 946	3 839	-6	8 412	8 602	0
Netto likviditetseksposering	57 447	122 699	41 345	-10 649	-89 231	-6 664	-52

Tabellen viser netto beløp som er gjenstand for renteregulering i de aktuelle periodene.

NOTE 30

KAPITALDEKNING OG KAPITALSTYRING

(Beløp i NOK 1 000 000)

Bankens kapital består av aksjekapital, akkumulert resultat, fondsobligasjoner og ansvarlige lån. Betyggende kapitalisering anses som nødvendig for å opprettholde AAA-ratingen og sikre effektiv markeds konkurranse. Styret vurderer kapital situasjonen løpende og vedtar de overordnede prinsippene for kapitalstyring.

Banken er underlagt kapitaldekningsregelverket og skal til enhver tid sikre et kapitalnivå som er forsvarlig i forhold til risikoprofil og markedsforhold. Målet for kapitalstyring operasjonaliseres gjennom ren kjernekapitaldekning, kjernekapitaldekning og total kapitaldekning. Bankens kapital situasjon vurderes i forhold til risiko i et 12 måneders perspektiv og langsiktige stresstester. Minimumskravet til total kapital inkludert bufferkrav er satt til 17,5 prosent per 31. desember 2017. Minimumskravet til ren kjernekapitaldekning inkludert bufferkrav er satt til 14,0 prosent fra samme dato. Bankens pilar 2 krav er satt til 1,4 prosent av Finanstilsynet, til sammen et krav til ren kjernekapitaldekning på 15,4 prosent. Det trådte i tillegg i kraft et krav om uvektet kjernekapitaldekning på 3% fra 30. juni 2017. Kommunalbanken tilfredsstiller myndighetsfastsatte kapitalkrav per 31. desember 2017.

For å opprettholde betryggende kapitaldekning kan banken, avhengig av markeds situasjonen, redusere eller øke volumet i samlede eiendeler eller inngå en dialog med eieren om å endre bankens kapitalstruktur gjennom endret utbyttepolitikk eller aksjekapital.

Kommunalbanken er i dag godt kapitalisert, og følger utviklingen i regulatoriske krav og tilpasser sin kapitalstruktur i tråd med myndighetskravene.

Kapitaldekning	2017			2016		
	Bokført verdi	Beregningsgrunnlag	Kapitalkrav	Bokført verdi	Beregningsgrunnlag	Kapitalkrav
Kredittrisiko						
Stater og sentralbanker	25 181	0	0	26 833	0	0
Lokale og regionale myndigheter	335 158	57 344	4 587	323 397	54 348	4 348
<i>Herav norske kommuner</i>	283 358	57 344	4 587	267 481	54 246	4 340
Offentlig eide foretak	8 467	0	0	10 647	0	0
Multilaterale utviklingsbanker	11 249	0	0	16 125	0	0
Finansinstitusjoner	19 366	3 672	294	27 918	4 999	400
<i>Herav motpartsrisiko for derivater</i>	8 528	1 504	120	11 492	1 711	137
Engasjementer med sikkerhet i boligeiendom	38	38	3	40	40	3
Obligasjoner med fortrinnsrett	9 920	992	79	11 371	1 137	91
Øvrige engasjementer	12	12	1	15	15	1
Verdipapirisering	9	9	1	21	13	1
Tilleggskrav for CVA-risiko	184	2 302	184	140	1 750	140
Sum minimumskrav kredittrisiko	409 585	64 369	5 150	416 507	62 302	4 984
Sum minimumskrav markedsrisiko	0	0	0	0	0	0
Operasjonell risiko (Basismetode)		3 178	254		2 909	233
Minimumskrav ansvarlig kapital		67 547	5 404		65 211	5 217
Kapitaldekning			24,61 %			21,45 %
Kjernekapitaldekning			21,65 %			18,39 %
Ren kjernekapitaldekning			18,41 %			16,86 %

Tilleggskapital kan ikke utgjøre mer enn 100 prosent av kjernekapitalen. Bankens ansvarlige kapital oppfyller kravene til kapitaldekning. Bankens ansvarlige kapital består av følgende elementer:

<i>(Beløp i NOK 1 000 000)</i>	2017	2016
<i>Ren kjernekapital</i>		
Innbetalt aksjekapital	3 145	3 145
Opptjent egenkapital i form av tidligere års tilbakeholdte resultater	7 904	7 624
Andel av resultatet som inngår i ansvarlig kapital	1 429	689
Overfinansiering av pensjonsforpliktelser	0	0
Balansført utsatt skattefordel*	0	0
Andre immaterielle aktiva	-125	-138
Påregnelig utbytte	-443	-390
Andre tillegg/fradrag i ren kjernekapital	525	65
Andel av nullstilte uamortiserte estimatavvik	0	0
Sum ren kjernekapital	12 436	10 996
Annen godkjent kjernekapital	2 189	994
Sum kjernekapital	14 625	11 989
<i>Tilleggskapital</i>		
Ansvarlig lån	2 000	2 000
Sum tilleggskapital	2 000	2 000
Sum ansvarlig kapital	16 625	13 989

*Kun ikke reverserende utsatt skattefordel skal trekkes fra her.

Ansvarlig kapital er beregnet i henhold til Forskrift om beregning av ansvarlig kapital for finansinstitusjoner, oppgjørssentraler og verdipapirforetak. Urealisert gevinst/tap som oppstår som følge av endringer i egen kredittverdighet omfatter gjeld stiftet gjennom utstedelse av obligasjoner og gjennom inngåelse av derivatkontrakter.

Representantskapets uttalelse

Til generalforsamlingen i Kommunalbanken AS.

I samsvar med § 15 i vedtektene er regnskapet for 2017 gjennomgått.

Representantskapet anbefaler at styrets forslag til resultatregnskap og balanse, samt forslag til anvendelse av overskuddet, kr 1 429 103 015, hvorav 443 000 000 utbetales i utbytte til eier og 986 103 015 overføres til annen egenkapital, godkjennes av generalforsamlingen.

Oslo, 11. april 2018

Representantskapet i Kommunalbanken AS

Berit Flåmo

Representantskapets nestleder

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Til generalforsamlingen i Kommunalbanken AS

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Kommunalbanken AS som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, oppstilling over totalresultat, oppstilling over endringer i egenkapitalen og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2017, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av selskapet i samsvar med de relevante etiske kravene i Norge knyttet til revisjon slik det kreves i lov og forskrift. Vi har også overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2017. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet, og vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene. Vår beskrivelse av hvordan vi revisjonsmessig håndterte hvert forhold omtalt nedenfor, er gitt på den bakgrunnen.

Vi har også oppfylt våre forpliktelser beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet* når det gjelder disse forholdene. Vår revisjon omfattet følgende handlinger utformet for å håndtere vår vurdering av risiko for vesentlige feil i årsregnskapet. Resultatet av våre revisjonshandlinger, inkludert handlingene rettet mot forholdene omtalt nedenfor, utgjør grunnlaget for vår konklusjon på revisjonen av årsregnskapet.

Verdsettelse av finansielle instrumenter

Unoterte eller ikke-likvide finansielle instrumenter målt til virkelig verdi verdsettes på grunnlag av modeller med forutsetninger som ikke er observerbare i markedet. Verdsettelsen av disse instrumentene har derfor en høyere risiko for feil. Slike instrumenter omfatter eiendeler på NOK 72 609 millioner og gjeld på NOK 95 072 millioner målt til virkelig verdi i balansen og klassifisert som nivå 3-instrumenter i verdsettelseshierarkiet. Siden disse unoterte eller ikke-likvide instrumentene er vesentlige, har vi ansett verdsettelsen for å være et sentralt forhold ved revisjonen.

Vi vurderte utformingen og testet effektiviteten av interne kontroller over verdsettelsesprosessen, herunder ledelsens valg og godkjenning av forutsetninger og metodikker brukt i modellbaserte beregninger. Vurderingen omfattet også ledelsens kontroll av verdsettelse utført av interne eksperter. Vi kontrollerte prissettingsmodeller mot bransjepraksis og retningslinjer for verdsettelse. Vi utførte

uavhengige verdsettelsler av utvalgte instrumenter og brukte eksterne kildedata når det var tilgjengelig. Vi sammenliknet resultatene av våre verdsettelsler med selskapets.

Nivå 3-instrumenter, som er oppført til virkelig verdi i balansen, omtales i note 11 i årsregnskapet.

Øvrig informasjon

Øvrig informasjon omfatter informasjon i selskapets årsrapport bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Styret og administrerende direktør (ledelsen) er ansvarlig for øvrig informasjon. Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet eller kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den ellers viser seg å inneholde vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettvisende bilde i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvike selskapet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe annet realistisk alternativ.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan skyldes misligheter eller feil og er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- ▶ identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll;
- ▶ opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll;
- ▶ vurderer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige;

- ▶ konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape betydelig tvil om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det foreligger vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet. Hvis slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, må vi modifisere vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapets evne til fortsatt drift ikke lenger er til stede;
- ▶ vurderer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen, tidspunktet for vårt revisjonsarbeid og eventuelle vesentlige funn i vår revisjon, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom vårt arbeid.

Vi avgir en uttalelse til styret om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og kommuniserer med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de forholdene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av regnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse forholdene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av forholdet, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at forholdet ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene ved å gjøre dette med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at forholdet blir omtalt.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen og redegjørelsen om samfunnsansvar

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsen om samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til disponering av resultatet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokførings-skikk i Norge.

Oslo, 28. februar 2018
ERNST & YOUNG AS

Einar Hersvik
statsautorisert revisor

VEDTEKTER FOR KOMMUNALBANKEN

Sist endret av generalforsamlingen 29. juni 2016.

Kap. I

Firma, formål, kontorkommune

§ 1 Selskapets navn er Kommunalbanken AS.

§ 2 Selskapet er en direkte videreføring av virksomheten i det statlige forvaltningsorganet Norges Kommunalbank.

Statens aksjer kan overdras til kommuner, fylkeskommuner, interkommunale selskaper og kommunale pensjonskasser. Dette vil skje i samsvar med selskapets målsetting om høyest mulig kredittverdighet.

§ 3 Selskapets formål er å yte lån til kommuner, fylkeskommuner, interkommunale selskaper og andre selskaper som utfører kommunale oppgaver enten mot kommunal garanti, statlig garanti, eller annen betryggende sikkerhet.

Selskapet kan påta seg andre oppgaver som naturlig hører sammen med selskapets virksomhet.

§ 4 Selskapets forretningskontor er i Oslo.

Kap. II

Ansvarlig kapital - aksjer

§ 5 Selskapets aksjekapital er NOK 3.144.625.000, fordelt på 3.144.625 aksjer á NOK 1.000.

§ 6 Erverv av aksjer er betinget av samtykke fra selskapets styre. Samtykke kan bare nektes når det foreligger saklig grunn.

§ 7 Den forkjøpsrett som aksjeeier har etter aksjeloven § 4-19 kan gjøres gjeldende også for aksjer som har skiftet eier.

Kap. III

Styret

§ 8 Selskapets styre skal være allsidig sammensatt og består av fra fem til ni medlemmer. Et flertall av de ansatte kan kreve at en tredel og minst to av styrets medlemmer skal være valgt av og blant de ansatte i selskapet. For disse medlemmene skal det velges personlige varamedlemmer.

De øvrige medlemmer velges av generalforsamlingen for to år av gangen, slik at minimum to er på valg hvert år, maksimum fire av de valgte medlemmer.

§ 15 Representantskapet skal søke å se til at selskapets formål fremmes i samsvar med lov, vedtekter og generalforsamlingens og representantskapets vedtak ved å:

1. Avgi uttalelse til generalforsamlingen om styrets forslag til resultatregnskap og balanse, og styrets forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap.
2. Gjennomgå beretninger fra styret og revisor.
3. Avgi uttalelse i saker som vedkommer selskapet, og som forelegges det av styret eller som representantskapet selv finner nødvendig å behandle, og i den forbindelse ha særlig fokus på selskapets samfunnsrolle og –ansvar.

Kap. V

Generalforsamlingen

§16 Ordinær generalforsamling avholdes innen utgangen av juni måned.

Departementet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet) innkaller til generalforsamling der styrets medlemmer, daglig leder og selskapets revisor innkalles.

Ekstraordinær generalforsamling skal holdes når departementet, styret, eller selskapets revisor krever det.

Den ordinære generalforsamling skal:

1. Godkjenne årsregnskapet og årsberetningen, herunder anvendelse av overskudd eller dekning av underskudd og utdeling av utbytte.
2. Velge medlemmer til styret i samsvar med vedtektenes § 8.
3. Velge medlemmer til representantskapet i samsvar med vedtektenes § 13.
4. Velge selskapets revisor.
5. Fastsette godtgjørelse for representantskapets og styrets medlemmer, medlemmer av styrets underutvalg og selskapets revisor.
6. Behandle styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte.
7. Behandle andre saker som er nevnt i innkallingen eller som etter lov eller vedtekter hører under generalforsamlingen.

Kap. VI

Styrets leder og nestleder velges av generalforsamlingen.

§ 9 Styrets leder skal sørge for at styret avholder møter så ofte som selskapets virksomhet tilsier det, eller når et styremedlem krever det.

Styret er vedtaksført når mer enn halvparten av styrets medlemmer er til stede. Som styrets vedtak gjelder det som flertallet blant de møtende har stemt for, dog må de som stemmer for et forslag som innebærer en endring utgjøre mer enn en tredjedel av samtlige styremedlemmer. Ved stemmelikhet gjør møteleders stemme utslaget.

§ 10 Forvaltningen av selskapet hører under styret, og skal således blant annet:

1. Sørge for forsvarlig organisering av virksomheten.
2. Fastsette planer, budsjetter og retningslinjer for selskapets virksomhet og kontrollere at disse blir fulgt.
3. Holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter å påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.
4. Treffe beslutninger og gi fullmakt om opptak av lån.
5. Meddele prokura og spesialfullmakter.
6. Fremlegge årsregnskap og beretning.
7. Avgi innstilling til generalforsamlingen om vedtektsendringer.
8. Ansette administrerende direktør.
9. Fastsette administrerende direktørs lønn.
10. Utarbeide erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte.
11. Føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig.

§ 11 Selskapets firma tegnes av styrets leder eller nestleder sammen med ett styremedlem eller daglig leder.

§ 12 Administrerende direktør har den daglige ledelse av selskapet og dets virksomhet i samsvar med instruks fastsatt av styret.

Kap. IV

Representantskapet

§ 13 Representantskapet består av tolv medlemmer og fem varamedlemmer. Ett medlem og ett personlig varamedlem skal velges av blant de ansatte. De øvrige medlemmene og varamedlemmene velges av generalforsamlingen. Representantskapet bør være allsidig sammensatt, slik at de forskjellige distrikter og interessegrupper som berøres av selskapets virksomhet,

Revisor

§ 17 Selskapets revisor skal være statsautorisert, og velges av generalforsamlingen etter innhenting av uttalelse fra styret.

Revisjonsberetning skal avgis minst to uker forut for det representantskapsmøte hvor regnskapet skal behandles.

Kap. VII

§ 18 Selskapet skaffer seg utlånsmidler ved utstedelse av obligasjoner, sertifikater eller andre former for gjeldsbevis eller ved inngåelse av låneavtaler. Selskapet kan ta opp ansvarlig lånekapital og annen fremmedkapital.

Opptak av ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonskapital skjer i henhold til vedtak i generalforsamlingen som treffes med flertall som for vedtektsendring, eller av styret i henhold til fullmakt som vedtas med slikt flertall. Fullmakten skal begrenses oppad i beløp og ikke gjelde lenger enn frem til neste års ordinære generalforsamling, og i maksimalt 18 måneder.

§ 19 Lån bevilges bare til kommuner, fylkeskommuner, interkommunale selskaper og andre selskaper som utfører kommunale oppgaver enten mot kommunal garanti, statlig garanti eller annen betryggende sikkerhet. Selskapet kan påta seg andre oppgaver som naturlig hører sammen med selskapets virksomhet.

§ 20 Styret fastsetter de til enhver tid gjeldende vilkår for utlånene.

§ 21 Selskapets kapitalisering og finansforvaltning skal være betryggende i forhold til selskapets virksomhet og forenlig med selskapets målsetning om høyest mulig kredittverdighet.

Kap. VIII

Årsoppgjør

§ 22 Regnskapsåret følger kalenderåret.

For hvert regnskapsår avgir styret årsregnskap og årsberetning.

Minst en måned forut for den ordinære generalforsamling skal årsregnskapet stilles til rådighet for revisor. Det reviderte årsregnskapet og årsberetningen skal gjennomgå av representantskapet før det forelegges for generalforsamlingen.

Generalforsamlingen godkjenner årsregnskapet og årsberetningen senest innen utgangen av juni måned.

så vidt mulig er representert. Medlem av styret og selskapets ledende ansatte kan ikke være medlem av representantskapet.

Representantskapets medlemmer velges for 2 år. En tredjedel av medlemmene trer ut hvert år. Minst en tredel av medlemmene er på valg hvert år. Representantskapet velger leder og nestleder blant sine medlemmer. Valgene gjelder for 1 år.

§ 14 Representantskapet sammenkalles av lederen og har møte minst en gang i året og ellers når lederen finner det nødvendig eller når det kreves av styret, eller minst to av representantskapets medlemmer. Innkallingen skal angi de saker som skal behandles.

Styret og revisor innkalles til representantskapets møter. Om ikke representantskapet for det enkelte tilfellet bestemmer noe annet, har styrets medlemmer rett til å være til stede på representantskapets møter med tale- og forslagsrett. Departementet kan delta på representantskapets møter med inntil 2 observatører.

Representantskapet er vedtaksført når minst 2/3 av medlemmene eller varamedlemmene er til stede. Er det nødvendige antall medlemmer ikke til stede, skal det innkalles til nytt representantskapsmøte. Dette er da beslutningsdyktig når mer enn halvdel av medlemmene er til stede.

Som representantskapets vedtak gjelder det som flertallet blant de møtende har stemt for, dog må de som stemmer for vedtaket utgjøre mer enn en tredjedel av samtlige medlemmer. Ved stemmelikhet gjør møteleders stemme utslaget.

Senest en uke etter at generalforsamlingen har godkjent årsregnskapet, skal styret sende det til kunngjøring.

Kap. IX

Aldersgrense

§ 23 Aldersgrensen for selskapets administrerende direktør er 70 år.

Kap. X

Vedtaksendringer

§ 24 Endringer i vedtektene må godkjennes av Kongen i den utstrekning dette er pliktig i henhold til gjeldende bestemmelser. Dersom slik godkjenning kreves, trer vedtektene i kraft fra det tidspunkt slik godkjenning foreligger.

TILLITSVALGTE

STYRET

Else Bugge Fougner, leder

Martin Skancke, nestleder

Nanna Egidius

Rune Midtgaard

Brit Kristin Rugland

Martha Takvam

Petter Steen jr.

May-Iren Walstad, ansattes representant

Jarle Byre, ansattes representant (gjenvolgt i 2017)

Varamedlemmer for ansattes representanter

Marit Urmo Harstad

Andreas Aleström

REPRESENTANTSKAPET

Svein Ludvigsen, leder, tidl. fylkesmann i Troms

Berit Flåmo, nestleder, ordfører i Frøya kommune

Alfred Bjørlo, ordfører i Eid kommune

Ane Marie Braut Nese, ordfører i Klepp kommune

Rigmor Brøste, ass. fylkesmann i Møre og Romsdal

Arne Johansen, tidl. rådmann i Harstad kommune

Bjørn Ropstad, ordfører i Evje og Hornnes kommune

Ida Stuberg, ordfører i Inderøy kommune

Leif Harald Walle, rådmann i Stor-Elvdal kommune

Tron Bamrud, fylkesrådmann i Akershus fylkeskommune

Anne Kathrine Slungård, rådmann i Stjørdal kommune

Terje Dalby, ansattes representant, kunde- og markedsansvarlig i Kommunalbanken

STYRETS SAKSFORBEREDENDE UTVALG

Revisjonsutvalget

Martha Takvam, leder

Nanna Egidius

Rune Midtgaard

Brit Kristin Rugland

Risikoutvalget

Martin Skancke, leder

Martha Takvam

Else Bugge Fougner

Kompensasjonsutvalget

Else Bugge Fougner, leder

Rune Midtgaard

Petter Steen jr.

Jarle Byre

Varamedlemmer

Berit Koht, økonomisjef i Troms fylkeskommune

Hans Seierstad, tidl. ordfører i Østre Toten kommune

Tommy Steinsvik, rådmann i Vågan kommune

Nina Bordi Øvergaard, rådmann i Sør-Varanger kommune

Torger M. Jonassen, ansattes vararepresentant, kunde- og markedsansvarlig i Kommunalbanken

Observatører til representantskapet

Sølve Monica Steffensen, ekspedisjonssjef i Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Thor Bernstrøm, avdelingsdirektør i Kommunal- og moderniseringsdepartementet

REVISOR

Ernst & Young AS

Einar Hersvik, statsautorisert revisor

INTERNREVISOR

Deloitte AS

Eivind Skaug, statsautorisert revisor

